

לקוטי תורה • פרשת בחוקותי • מאמר 7

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה...

”וראובן בא בימי קציר חטים וימצא דודאים”

מעבר לחכמת ה”אדם”, הנקנית באמצעות ה”חיים” של התורה, יש מדרגת ”בהמה”
נעלית יותר: ביטול שלמעלה מהשכל, שעל האדם להתחנך אליו מנעוריו ולא
לנטוש אותו לעולם, כדי שיהיה חכם כאדם ובכל זאת נמשך אחר ה’ כבהמה: ”אדם
ובהמה תושיע הוי”.

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל
אבי הרבי, רבי לוי יצחק

LikuteiTorah.com

הפרשה החסידית

/likuteitorah.com/he/likutei-torah/bechukosai/7

הנקודה

מעבר לחכמת ה"אדם", הנקנית באמצעות ה"חיתים" של התורה, יש מדרגת "בהמה" נעלית יותר: ביטול שלמעלה מהשכל, שעל האדם להתחנך אליו מנעוריו ולא לנטוש אותו לעולם, כדי שיהיה חכם כאדם ובכל זאת נמשך אחר ה' כבהמה: "אדם ובהמה תושיע הוי".

כל קטע: לשון המאמר, אחר כך התרגום, ואחר כך ביאור קצר תחת קו זהב. המספרים הקטנים בלשון המאמר מפנים להערות שבסוף.

המאמר בקצרה

ראובן מצא דודאים, שהמדרש מזהה כעשבים או כשעורים, לפני החיתים, ובניו בחרו מאוחר יותר בעבר הירדן, "מקום מקנה"; המדרש מונה זאת לחובתם. אדמו"ר הזקן מסביר שהעשבים והשעורים הם מאכל ל"בהמה" — מדרגת המלאכים והנשמה שהאדם מקבל תחילה — והשעורים "חנוך לנער על פי דרכו" פירושו לחנך לביטול זה שלמעלה מהשכל. טעותם של בני ראובן הייתה רק בכך שהפכו זאת למקום הקבוע והעיקרי שלהם, שכן לאחר שמאכילים את הבהמה, יש לאכול את לחם התורה. החיתים, כנגד כ"ב אותיות התורה, עושות את האדם ל"אדם", שיש בו השגה פנימית בחכמה העליונה; ואילו השעורים מעניקות ידיעה רק על מציאות ה'. אך יש "בהמה רבה" שלמעלה מן ה"אדם": לפני אור אין סוף, גם חכמה ואדם קדמון הם בבחינת "בהמה". הצדיקים הנקראים "שעורים", ששת סדרי המשנה על שיעוריהם המדויקים, העומר וספירתו, משיח כ"חמור", והפסוק "דע מאין באת" — כולם מבטאים מדרגה זו.

מבנה

1	הפסוקים ומשמעותם הפשוטה	19
	ראובן מצא דודאים לפני החיתים, ובניו נטלו תחילה את הארץ שמעבר לירדן; לפי פשוטו של מקרא היה בכך פגם — "נחלה מבוהלת בראשונה".	
2	"חנוך לנער": מדרגת הבהמה ומקומה	21-3
	עשבים ושעורים הם מאכל ל"בהמה" — הביטול של המלאכים שלמעלה מהשכל, שאליו יש לחנך את הנער; טעותם של בני ראובן הייתה רק בכך שהפכו זאת לעיקר ולקבוע, שכן לאחר מכן יש לאכול את לחם התורה ולשמור על הביטול גם כש"זקין".	
3	שעורים: ה"בהמה רבה" שלמעלה מן ה"אדם"	7-4
	הצדיקים הגדולים נקראים "שעורים", מפני שהם חכמים ובכל זאת עושים את עצמם כבהמה; ששת סדרי המשנה, השיעורים של התורה שבעל פה, והעומר וספירתו נמשכים ממדרגה זו.	
4	חיתים ושעורים: תורה והתבוננות	10-8
	לימוד התורה מעניק השגה פנימית בחכמה העליונה, מדרגת ה"אדם", ואילו ההתבוננות משיגה רק את מציאות ה'; אך לפני אור אין סוף, גם חכמה ואדם קדמון הם בבחינת "בהמה".	
5	אדם ובהמה: התנופה, משיח ואין	12-11
	ביטול שלמעלה מהשכל, המצטרף לחכמה, הוא "אדם ובהמה", המונפים יחד בשבועות; משיח הוא ה"חמור", ו"יתרון האדם מן הבהמה אין" פירושו ששורש האדם הוא בחכמה, שאינה אלא הכל.	

גם שבת, החכמה העליונה, היא הבל; הבל הוא גם הה"א של מלכות, שורש כל העולמות ואף של אדם קדמון, ומילוי שם ס"ג; הנשמה ששורשה באין באה למקום גשמי, שכן שכר תחיית המתים הוא גילוי אור אין סוף בעולם הזה, והיא עומדת לפני מי — עתיקא קדישא.

מושגים

בהמה בהמה

עבודת ה' מתוך ביטול שלמעלה מהשכל, כבהמה ההולכת אחר אדונה. המלאכים והנשמות של בריאה, יצירה ועשייה הם בבחינת "בהמה", והשעורים והעשבים הם מאכלה.

אדם אדם

מי שרכש חכמה באמצעות התורה, ה"חיתים" — כ"ב האותיות — והחכמה העליונה התגלתה בו; נשמות אצילות.

בהמה רבה בהמה רבה

מדרגת "בהמה" שלמעלה מן ה"אדם": אנשים חכמים ובקאים בידיעות שעושים את עצמם כבהמה. ששת סדרי המשנה ומלך המשיח קשורים אליה, ולפני אור אין סוף גם חכמה ואדם קדמון הם במדרגה זו.

שיעור ה' שיעור ה'

"שעורה" נקראת כצירוף של שתי מילים: השיעורים המדויקים שהתורה שבעל פה קובעת למצוות, וחמש הגבורות שנותנות מידה, ששורשן בה"א העילאה של שם הוי".

ביטול ביטול

הנחת העצמי לפני ה'. כאן מדובר בביטול שלמעלה מהשכל, שיש לקבוע בנפש מנעורים ולשמור עליו גם לאחר שרוכשים חכמה.

אין אין

"אין", הנקרא חכמה, המקור שממנו בא האדם — "דע מאין באת"; ובכל זאת, לפני אור אין סוף גם החכמה אינה אלא הבל, נשימה.

קטע 1 • 11

הפסוקים ומשמעותם הפשוטה

1 וילך ראובן¹ בימי² קציר חטים³ וימצא דודאים⁴ בשדה (ע' [עיינן] בסנהדרין צ"ט ב'. וברבות ויצא ר"פ ע"ב).

"וראובן הלך בימי קציר החיטים ומצא דודאים בשדה" (ראו סנהדרין צט ע"ב; וכן [מדרש] רבה, ויצא, בתחילת פרק עב).

המאמר פותח בפסוק על ראובן, בנה הבכור של לאה, שיצא בשעת קציר החיטים והביא לאמו דודאים. התלמוד והמדרש המוזכרים כאן דנים בשאלה מהם דודאים, ומציינים שראובן לקח רק מן ההפקר.

חנוך לנער ע"פ דרכו⁵ גם כי יזקין לא יסור ממנה. יותן את הארץ הזאת⁶ לעבדיך.

"חנוך נער לפי דרכו; גם כשיזקין לא יסור ממנה". "תינתן הארץ הזאת לעבדיך".

לצד הפסוק הזה מובאים שני פסוקים נוספים: "חנוך נער לפי דרכו", ובקשתם של שבטי ראובן וגד לקבל את הארץ שממזרח לירדן, בגלל מקניהם הרבים. המאמר יקשר בין מה שראובן מצא בשדה לבין הארץ שבחרו צאצאיו.

וע"ש הפי' כפשוטו במ"כ ובידי משה בשם פרש"י [פירש רש"י / פירוש רש"י]⁷ ונכון הוא ולפ"ז [ולפי זה] זהו גריעותא להם וכמ"ש ברבות ס"פ מטות שעליהם נאמר נחלה מבוהלת בראשונה^{8,9} כו'.

וראו שם את הפירוש לפי פשוטו במתנות כהונה ובידי משה בשם פירוש רש"י, והוא נכון. לפי זה, יש בכך חיסרון מצדם, כפי שנכתב [במדרש] רבה בסוף פרשת מטות, שעליהם נאמר: "נחלה מבוהלת בראשונה" וכו'.

לפי הפירוש הפשוט, כפי שמסבירים מפרשי המדרש, אזור קציר החיטים רומז שראובן לקח את מה שנקרה לידו עוד לפני החיטים; וכך גם בניו לקחו את הארץ שמעבר לירדן, שהזדמנה להם תחילה, אף שארץ ישראל הייתה טובה ממנה. לפי קריאה זו, בחירתם הייתה כישלון, והמדרש מחיל עליהם את הפסוק "נחלה מבוהלת בראשונה", שסופו "לא תבורך".

קטע 2 • 21-3

"חנוך לנער": מדרגת הבהמה ומקומה

2 וצ"ל דהפסוק חנוך לנער ע"פ דרכו הוא מעלה ושבח שראוי לעשות כן. גם בלא"ה [בלאו הכי] מבואר בסש"ב [בספר של בינונים]

והדבר טעון ביאור: הפסוק "חנוך לנער על פי דרכו" הוא לשון של מעלה ושבח, המלמדת שראוי לנהוג כך. ועוד, גם בלי זה, מבואר בספר של בינונים [תניא],

אדמו"ר הזקן מקשה על הקריאה הפשוטה: "חנוך לנער על פי דרכו" הוא שבח, המלמד מה ראוי לעשות, ולכן העובדה שבני ראובן דבקו בדרכו אינה אמורה להיות חיסרון. לאחר מכן הוא מוסיף קושיה שנייה על הפסוק עצמו, המובאת בתניא.

ח"ב [חלק ב']¹⁰ הקושיא בפסוק חנוך לנער דמכתיב ע"פ דרכו משמע שאינה דרך האמת לאמתו וא"כ מאי מעליותא שגם כי יזקין לא יסור ממנה.

בחלק ב', הקושיא בפסוק "חנוך לנער" היא שמכיוון שנאמר "על פי דרכו", משתמע שאין זו דרך האמת לאמיתתה; ואם כן, מה המעלה בכך ש"גם כי יזקין לא יסור ממנה"?

החלק השני של התניא פותח בשאלה זו: "על פי דרכו" משמעו דרך המתאימה לנער ולא דרך האמת לאמיתתה, ואם כן מדוע יש שבח בכך שלא יעזוב אותה גם בזקנותו? בהמשך המאמר נענות שתי הקושיות יחד.

והענין כי הנה בפ"י וימצא דודאים¹¹ יש במדרש שני פירושים. א' שהן מין עשב וע' בהרמב"ן [בהרבי משה בן נחמן] בפ"י התורה שם.¹²

הביאור הוא, שלפירוש "וימצא דודאים" יש במדרש שני פירושים. פירוש אחד הוא שמדובר בסוג של עשב; ועיינו ברמב"ן בפירושו על התורה שם.

כדי להשיב, אדמו"ר חזק פונה לשתי הדעות במדרש בשאלה מה היו הדודאים. לפי הדעה הראשונה היו אלה סוג של צמח, "עשב"; הרמב"ן דן בפירושו לפסוק בשאלה באיזה צמח מדובר.

הב' שהן שעורים.¹³ ועמ"ש בד"ה אסור לאדם שיטעום¹⁴ עד שיתן מאכל לבהמתו שנאמר ונתתי עשב כו' דבחי' עשב זהו מקור ההשפעה לבחי' המלאכים הנק' בהמה.

הפירוש השני הוא שמדובר בשעורים. ועיינו במה שנתבאר במאמר הפותח במילים "אסור לאדם שיטעום עד שיתן מאכל לבהמתו, שנאמר ונתתי עשב וגו'": בחינת העשב היא מקור השפעה לבחינת המלאכים, הנקראים "בהמה".

לפי הדעה השנייה, הדודאים היו שעורים. במאמר קודם בפרשה, העוסק בכך שאסור לאדם לאכול לפני שהוא מאכיל את בהמתו, הוסבר ש"עשב" מסמל את זרימת החיות האלוקית למלאכים, המכונים "בהמה".

(וע' בזח"א [בזהר חלק א'] י"ח ב'י¹⁵ קנ"ו ב')¹⁶ ולכן נק' דודאים¹⁷ שהוא מלשון אתן את דודי לך¹⁸ בחי' אהבה שמזה נמשך ונולד בהם האהבה להיות בוערת כמראה הלפידים¹⁹ כו'.

(ועיינו בזהר, חלק א', יח, ב; קנו, ב.) לכן הם נקראים "דודאים", מלשון אתן את דודי לך — בחינת אהבה, שממנה נמשכת ונולדת בהם אהבה, והיא בוערת "כמראה הלפידים" וגו'.

הקטעים בזהר המובאים כאן מדברים על "עשב לעבודת האדם" כמזון למלאכים ועל הדודאים ש"נתנו ריח". השם "דודאים" נדרש מלשון "דודי": המזון הזה מעורר במלאכים אהבה הבוערת "כמראה הלפידים", כפי שמתאר יחזקאל את חיות המרכבה האלוקית.

וגם לפי הפ"י שהם שעורים היינו ג"כ מאכל בהמה כו' רק שזהו בחי' גבוה יותר כמש"ש [כמה שכתוב שם].

וגם לפי הפירוש שמדובר בשעורים, גם הן מאכל בהמה וגו'; אלא שזו בחינה גבוהה יותר, כפי שנתבאר שם.

גם לפי הדעה השנייה, שעורים הן מאכל בהמה, ולכן הדודאים עדיין שייכים לדרגת ה"בהמה". השעורים הן רק דרגה נעלית יותר בתוך אותה בחינה מן העשב, כפי שמוסבר במאמר הקודם.

ולכן נק' בחי' זו חנוך לנער משום דכד איתיליד יהבין ליה נפשא מסטרא דבעירא דכיא כו' כנ"ל (בד"ה וספרתם לכם הנ"ל)²⁰

לכן בחינה זו נקראת "חנוך לנער", משום שכאשר הוא נולד נותנים לו נפש מצד בהמה טהורה וגו', כנזכר לעיל, במאמר הפותח במילים "וספרתם לכם".

בחינת ה"בהמה" הזאת נקראת "חנוך לנער", משום שכפי שמלמד המאמר בארמית המובא כאן, אדם מקבל בלידתו נפש "מצד בהמה טהורה". לכן חינוכו של הנער מתחיל בבחינה זו, "על פי דרכו".

ע"כ המזון לבחי' זו הוא מבחי' שעורה שעור²¹ ה' או מבחי' עשב וכמ"ש ועשב לעבודת האדם^{22,23} ע"כ גם בניו תפסו בעבר הירדן שהוא מקום מקנה²⁴ ע"ד ונתתי עשב בשדך לבהמתך שנתבאר למעלה ובת"א [ובתורה אור] בד"ה ואלה המשפטים.²⁵

לכן המזון לבחינה זו הוא מבחינת השעורה — "שעור ה" — או מבחינת העשב, ככתוב "ועשב לעבודת האדם". משום כך גם בניו תפסו בעבר הירדן, שהוא "מקום מקנה", על דרך "ונתתי עשב בשדך לבהמתך", כפי שנתבאר לעיל ובתורה אור במאמר הפותח במילים "ואלה המשפטים".

המזון המתאים לבחינה זו הוא שעורה, "שעורה" הנדרשת כשתי מילים: "שעור ה", או עשב, שעליו נאמר בתהילים "לעבודת האדם". בני ראובן, ששורשם בבחינה זו, בחרו בארץ שממזרח לירדן, "מקום מקנה", בהתאם ל"ונתתי עשב בשדך לבהמתך".

ומה דמשמע שלא נכון עשו בזה (ועיין ביהושע סימן כ"ב י"ט) זהו משום שעשו את הטפל עיקר.²⁶
ומה שמשמע מכך שלא נהגו כראוי בזה (ועינינו ביהושע, פרק כ"ב, [פסוק] י"ט), הרי זה משום שהפכו את הטפל לעיקר.

כאשר הכתוב רומז שהם נהגו שלא כראוי (ביהושע מדובר באפשרות שארצם טמאה, בניגוד לארץ שבה עמד המשכן), הפגם לא היה במדרגה עצמה. הם הפכו את הטפל לעיקר, כפי שאומר המדרש עליהם: חיבכו את רכושם יותר מחיי אדם.

והרי אף שאסור לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו²⁷ מ"מ אח"כ צ"ל ואכלת ושבעת²⁸ והיינו לכו לחמו בלחמי²⁹ ועוד

שהרי אף שאסור לאדם לטעום דבר עד שיתן מזון לבהמתו, בכל זאת לאחר מכן צריך להיות "ואכלת ושבעת", כלומר "לכו לחמו בלחמי". ועוד,

ראוי להאכיל תחילה את הבהמה, כפי שמלמד הדין שאסור לאדם לטעום דבר לפני שהוא מאכיל את בהמתו; אך לאחר מכן האדם צריך לאכול בעצמו — "ואכלת ושבעת", את לחם התורה, "לכו לחמו בלחמי". מדרגת הבהמה קודמת, אך היא אינה התכלית.

כי אִי [ארץ ישראל] דוקא היא ארץ חטה ושעורה^{30, 31} כִּי גֵיכּ וְהֵם בָּחֲרוּ לִקְבֹּעַ גָּמֹר בְּחַיִּי זֶה דְּמָקוֹם מִקְנֶה. שהרי ארץ ישראל דווקא היא גם "ארץ חטה ושעורה" וגו', ואף על פי כן הם בחרו להשתקע לחלוטין ובאופן קבוע במדרגה זו של "מקום מקנה".

בארץ ישראל יש את שתייהן: "ארץ חטה ושעורה", ולכן גם מדרגת השעורה הייתה זמינה בה לצד החיטה. טעותם הייתה שבחרו להשתקע בקביעות רק במדרגה של "מקום מקנה".

וזהו ענין אי לך ארץ שמלכך נער³² ופִּי בִּזְחִיָּא [בזהר חלק א] סִיפּ לך לך (דצִיָּה ע"ב) שהוא בחי מט"ט [מטטרון]³³

וזהו ענין "אי לך ארץ שמלכך נער", המתפרש בזהר, חלק א, בסוף פרשת לך לך (דף צ"ה ע"ב), כמדרגת מט"ט, הוזהר מפרש את ה"נער" שבפסוק כשר העולם המלאכי, שעליו נאמר הפסוק "נער הייתי גם זקנתי"; אדמו"ר הזקן מכנה זאת מדרגת מט"ט. ארץ ש"מלכה נער" מקבלת את חיותה באמצעות מלאך זה.

נער הייתי גם זקנתי³⁴ שמשם מקור ושורש השפעה הנ"ל אשריך ארץ³⁵ כִּי היא ארץ חטה ושעורה כִּי אשר עיני ה' אלקיך בה כִּי.

"נער הייתי גם זקנתי", שמשם מקור ושורש ההשפעה האמורה לעיל. "אשריך ארץ" וגו' היא "ארץ חטה ושעורה" וגו', "אשר עיני ה' אלקיך בה" וגו'.

מט"ט הוא המקור והשורש להשפעה למדרגת ה"בהמה" שתוארה לעיל. לעומת זאת, הוזהר מפרש את "אשריך ארץ" על הארץ העליונה, שמלכה הוא הקדוש ברוך הוא, ועליה נאמר "עיני ה' אלקיך". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על ארץ ישראל, "ארץ חטה ושעורה".

אך מ"מ גי' [גם זה] אמת שצ"ל חנוך לנער ע"פ דרכו וגם כי יזקין לא יסור ממנה.

אך בכל זאת גם זה אמת: צריך להיות "חנוך לנער על פי דרכו", וגם "כי יזקין לא יסור ממנה".

ובכל זאת שני חלקי הפסוק נכונים: תחילה יש לחנך את האדם במדרגה המתאימה לנער, וחנינוך זה צריך להישאר עמו גם בזקנתו. כעת מסביר אדמו"ר הזקן מה פירושו של "יזקין" כאן.

פִּי כִּי יִזְקִין ויהיה בבחי' אדם כִּי זָקֵן הֵינּוּ שִׁקְנָה חֲכָמָה³⁶ והיינו ע"י חטה דוקא כ"ב אתוון דאורייתא^{37, 38} וכמ"ש בענין והדרת פני זקן^{39, 40}.

כלומר, כשיזקין ויגיע למדרגת "אדם" — שהרי "זקן" הוא מי שקנה חכמה — והדבר הוא דווקא באמצעות החיטה, כ"ב אותיות התורה, וכפי שמוסבר בענין "והדרת פני זקן" —

לגדול ולהזקין פירושו להגיע למדרגת "אדם", שהרי הגמרא מלמדת ש"זקן" הוא מי שקנה חכמה. חכמה זו באה באמצעות "חיטה", שחיטה בגימטריה כ"ב, כמניין אותיות התורה.

אעפ"כ [אף על פי כן] **לא יסור ממנה מענין בחי' דודאים שעורה מאכל בהמה היינו משום שצ"ל בבחי' בהמה שלמעלה מבחי' אדם לבד דהיינו מ"ש אדם ובהמה תושיע.**^{41, 42, 43}

אף על פי כן, "לא יסור ממנה" — מעניין מדרגת הדודאים, השעורה, מאכל בהמה. זאת משום שהוא צריך להיות במדרגת "בהמה" שלמעלה ממדרגת "אדם" לבדה, וזהו שכתוב: "אדם ובהמה תושיע".

גם אז אין לו לעזוב את מדרגת ה"בהמה" של הדודאים והשעורה, משום שיש מדרגת "בהמה" הגבוהה ממדרגת "אדם" לבדה. זהו "אדם ובהמה תושיע": על האדם להיות גם חכם כאדם וגם בביטול כבהמה, כפי שהמאמר ממשיך ומסביר.

3 והוא להיות נמשך אחריו ית' כבהמה למעלה מהטעם והדעת והיינו ע"י חנוך לנער⁴⁴ **שנתחנך להיות מתחלה בבחי' הביטול דבהמה**

כלומר, להימשך אחריו ית' כבהמה, למעלה מן הטעם והדעת. הדבר בא באמצעות "חנוך לנער": הוא התחנך להיות מלכתחילה בבחינת הביטול של בהמה,

מדרגת "בהמה" פירושה ללכת אחר ה' כפי שבהמה הולכת אחר אדונה, בלי לשאול תחילה מה הטעם לכך. מגיעים לכך באמצעות "חנוך לנער" — חינוך מלכתחילה לביטול של "בהמה".

שהם המלאכים פני אריה פני שור⁴⁵ **והאופנים וחיות**⁴⁶ **ברעש גדול והיינו ע"י שעור ה' כו'**

שהם המלאכים, "פני אריה", "פני שור", וכן "האופנים וחיות ברעש גדול"; והדבר הוא באמצעות שיעור ה' וכו',

אותה "בהמה" היא המלאכים: החיות שבמרכבת יחזקאל, שפניהן פני אריה ופני שור, והאופנים והחיות המתעלים "ברעש גדול", כפי שנאמר בברכת הבוקר שלפני קריאת שמע. ביטול זה בא באמצעות שיעור ה', ה"שעורה" שתוארה לעיל.

כנ"ל, ועי"ז יוקבע הביטול בנפשו, שגם כי יזקין להיות קנה חכמה לכו לחמו בלחמי⁴⁷ **לא יסור מהיות בבחי' בהמה ג"כ בבחי' הביטול שלמעלה מהשכל כו':**

כאמור לעיל. באמצעות זאת ייקבע הביטול בנפשו, כך שגם "כי יזקין" — כשירכוש חכמה ויהיה בבחינת "לכו לחמו בלחמי" — "לא יסור" מלהיות גם בבחינת "בהמה", בבחינת הביטול שלמעלה מן השכל וכו'.

כשמתחנכים כך מן הנעורים, הביטול נקבע בנפש. לכן גם כש"יזקין" וירכוש את חכמת התורה, לחמה של "לכו לחמו בלחמי", הוא ימשיך להחזיק בביטול שלמעלה מן השכל.

שעורים: ה"בהמה רבה" שלמעלה מן ה"אדם"

4 ב וביאור הדבר הנה כתיב ברות (סי' ג' ט"ו) ויאמר כו' וימד שש שעורים⁴⁸ ופי' בגמרא (סנהדרין דצ"ג ע"א) ששה צדיקים⁴⁹ כו' וכ"ה ברבות ברות על פסוק זה.

ב. ביאור העניין: כתוב במגילת רות (פרק ג, [פסוק] טו): "ויאמר וגו' וימד שש שעורים"; והגמרא מפרשת (סנהדרין, דף צג ע"א): ששה צדיקים וכו'. וכך נאמר גם במדרש רבה על רות, על פסוק זה.

החלק השני פותח במקור נוסף לכינוי "שעורים" לצדיקים. בעז מדד שש מידות שעורים בשמלתה של רות, והתלמוד והמדרש מפרשים שהשישה הם ששה צדיקים מצאצאיה העתידיים לצאת ממנה.

ולכאורה אינו מובן איך הצדיקים הגדולים ההם נקראו בשם שעורים⁵⁰ ועי' בחולין (פג"ה [פרק גיד הנשה] דצ"ב סע"א [סוף עמוד א]) איתא ג"כ עדי"ז ומהרש"א [ומהרש"א] שם כח"א [בחלק א'] נדחק ליישב.

ולכאורה אין מובן כיצד נקראו אותם צדיקים גדולים בשם "שעורים". ועיינו בחולין (פרק גיד הנשה, דף צב ע"א, בסוף העמוד): גם שם נאמר דבר דומה, והמהרש"א שם, בחידושי אגדות, נדחק ליישב זאת.

מתעוררת כאן שאלה: מדוע נמשלו צדיקים גדולים כל כך לשעורים, מאכל בהמה? בתלמוד בחולין מכונים צדיקים "שעורים" באותו אופן, והמהרש"א שם נותן תשובה דחוקה בלבד.

אבל הנראה לומר כי עם היות שבח"י חטה שהוא מאכל אדם גבהה הרבה מבח"י שעורים מאכל בהמה.

אך נראה לומר כך: אף שמדרגת החיטה, שהיא מאכל אדם, גבוהה הרבה ממדרגת השעורים, מאכל בהמה,

תשובת אדמו"ר הזקן מתחילה בהכרח בהיררכיה הפשוטה: החיטה, מאכל האדם, גבוהה הרבה מן השעורים, מאכל הבהמה.

שבח"י אדם זהו נשמות דאצי" ובח"י בהמה היינו נשמות דבי"ע וכמ"ש בד"ה ואלה המשפטים. אך יש עוד בח"י בהמה שגבוה מבח"י אדם

כי מדרגת "אדם" היא נשמות דאצילות, ומדרגת "בהמה" היא נשמות דבי"ע, כפי שמבואר במאמר ד"ה "ואלה המשפטים"; ואף על פי כן, יש מדרגת "בהמה" נוספת הגבוהה ממדרגת "אדם":

בדרך כלל, "אדם" הוא נשמות דאצילות, העולם שעדיין מאוחד עם ה', ו"בהמה" היא נשמות העולמות התחתונים בריאה, יצירה ועשיה. ובכל זאת, יש מדרגת "בהמה" נוספת העומדת למעלה מ"אדם".

דהיינו משארז"ל [מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] פ"ק [פרק קמא] דחולין (דף ה' ע"ב) ע"פ אדם ובהמה תושיע⁵¹ הוי' אלו בני אדם הערומים בדעת כאדם (הראשון) ומשימים א"ע [את עצמו] כבהמה (דכאי רוח).^{52, 53}

כלומר, מה שאמרו חז"ל בפרק הראשון של חולין (דף ה' ע"ב) על הפסוק "אדם ובהמה תושיע הוי'": "אלו בני אדם הערומים בדעת כאדם (הראשון) ומשימים את עצמם כבהמה (דכאי רוח)".

התלמוד אומר שהביטוי "אדם ובהמה" בפסוק מתייחס לאנשים פקחים בדעת כאדם הראשון, ואף על פי כן משימים את עצמם כבהמה, שפלת רוח. המילים שבסוגריים הן מדברי רש"י שם.

ולכן נקראו אלו בשם שעורים שהוא מאכל בהמה כו'. וזהו בחי' בהמה רבה שלמעלה מבחי' אדם כמ"ש כפי עקב בד"ה ויאכילך את המן יעו"ש [יעוין שם].

ולכן נקראו אלה בשם "שעורים", שהן מאכל בהמה וכו'. וזהו בחינת "בהמה רבה", שלמעלה מבחינת "אדם", כפי שמבואר בפרשת עקב, במאמר ד"ה "ויאכילך את המן"; עיינו שם.

אנשים כאלה נקראים "שעורים", מאכל בהמה, משום שהם משימים את עצמם כבהמה. וזהו בחינת "בהמה רבה", מדרגה שלמעלה מ"אדם", שאדמו"ר הזקן מבאר במאמר בפרשת עקב.

ובזוה"ג [ובזהר חלק ג] פ' אמור (דצ"ח ע"ב) פ"י שש שעורים הם שיתא סדרי משנה⁵⁴ והיינו שזהו מאכל בהמה.

ובזהר חלק ג, פרשת אמור (דף צח ע"ב), מפרש ש"ש שעורים" הן שישה סדרי משנה; כלומר, זהו מאכל בהמה. הוזהר מפרש את שש השעורים של בעז כשישה סדרי משנה, התורה שבעל פה, ומכנה אותם "מאכל בהמה". נמצא שהמשנה היא השעורים המזינים מדרגה זו.

ר"ל [רוצה לומר] שע"י יבוא לבחי' ומדרגה הנ"ל דאדם ובהמה תושיע הוי' שמשימים א"ע [את עצמו] כבהמה וע"ד שארז"ל [שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ברכות

כלומר, שעל ידי כך יבוא האדם לבחינה ולמדרגה הנזכרות לעיל, של "אדם ובהמה תושיע הוי'" — אלה שמשימים את עצמם כבהמה. ועל דרך מה שאמרו חז"ל במדרש רבה,

על ידי לימוד המשנה מגיעים למדרגת "אדם ובהמה תושיע הוי'", שבה האדם משים את עצמו כבהמה. המדרש מבטא רעיון דומה.

פ' אמור פכ"ז כאדם אנחנו כבהמה תושיענו לפי שאנו נמשכים אחריו כבהמה⁵⁵ כו' ועמ"ש בד"ה והניף הכהן אותם⁵⁶ על לחם הבכורים.⁵⁷

פרשת אמור, פרק כ"ז: "כמו אדם אנחנו; כבהמה הושיענו, כי אנו נמשכים אחריו כבהמה" וכו'. וראו מה שכתוב במאמר המתחיל "והניף הכהן אותם על לחם הבכורים".

שם אומרים ישראל לה': "אנחנו כמו אדם; הושיענו כבהמה, כי אנו נמשכים אחריו כבהמה". אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על הנפת שתי הלחם בחג השבועות, להרחבה בנושא.

אך שייכות ש"סמשה לשעורים י"ל [יש לומר] כי הוא לי [לשון] שעורים שתשבע"פ [שתורה שבעל פה] היא מגבלת השיעור והמדה לכל המצות שיהיו התפילין כך וכך דוקא וכן הסוכה וכמ"ש מזה בד"ה בשעה שהקדימו⁵⁸ ישראל נעשה.^{59, 60, 61, 62, 63}

אך את הקשר בין ששת סדרי המשנה לשעורים אפשר להסביר בכך ש"שעורים" הוא מלשון "שיעורים": התורה שבעל פה קובעת את הגבולות ואת המידה של כל המצוות — שהתפילין צריכות להיות בדיוק כך וכך, וכך גם הסוכה. על כך מוסבר במאמר המתחיל "בשעה שהקדימו ישראל נעשה".

מדוע המשנה נמשלה דווקא לשעורים? "שעורים" היא אותה מילה כמו "שיעורים", שכן התורה שבעל פה קובעת את המידות המדויקות של כל מצווה, וכיצד צריכים להיות התפילין והסוכה. אדמו"ר הזקן מפנה למאמרו על כך ש"ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע".

5 וזהו ג"כ מבחי' שיעור ה' ה"ג [חמש גבורות] שהם נותנים המדה כו'. וגם ה' שיעור ה' הנמשך מבחי' ה' עילאה דשם הוי' שהיא בחי' גבוה מאד כמ"ש בד"ה לך לך⁶⁴ מארצך.

גם זה נובע מבחינת שיעור ה"א — חמש הגבורות, שנותנות את המידה וכו'. וגם ה"א של "שיעור ה"א" נמשכת מבחינת ה"א העליונה של שם הוי', שהיא בחינה נעלית מאוד, כפי שמבואר במאמר המתחיל "לך לך מארצך".

מלבד המידות של התורה שבעל פה, המילה "שעורה", הנקראת "שיעור ה"א" — שערכה חמש — רומזת לחמש הגבורות, כוחות הריסון שנותנים לכל דבר את מידתו. גם ה"א שבה נמשכת מה"א העליונה של שם הוי', ה"א הראשונה, שהיא בחינה נעלית מאוד, כפי שמבאר אדמו"ר הזקן בתחילת פרשת לך לך בתורה אור.

וגם י"ל [יש לומר] שעורים בשי"ן שמאלית מלשון וסביביו נשערה מאד^{65, 66} שפי רז"ל [רבותינו זכרונם לברכה] ס"פ בתרא דיבמות⁶⁷ לשון חוט השערה.

אפשר לומר גם ש"שעורים", בשי"ן שמאלית, הוא מלשון "וסביביו נשערה מאד", שחז"ל פירשו בסוף הפרק האחרון של יבמות כלשון "חוט השערה".

ביאור נוסף: "שעורים" נכתבת בשי"ן, כמו "נשערה" שבפסוק "וסביביו נשערה מאד", שהגמרא דורשת מלשון שערה: ה' מדקדק עם הקרובים אליו כחוט השערה. לכן גם השעורה רומזת לדקדוק הדק כחוט השערה של ההלכות.

6 והיינו כי הלכות תשבע"פ [תורה שבעל פה] נק' קווצותיו תלתלים⁶⁸ כו' וכמשארז"ל [וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה] ספ"ק [סוף פרק קמא] דחגיגה⁶⁹ כהררים התלויים בשערה⁷⁰ כו' ועמ"ש בד"ה האזינו השמים⁷¹ בפי כשעירים עלי דשא.⁷²

כלומר, הלכות התורה שבעל פה נקראות "קווצותיו תלתלים" וכו', וכפי שאמרו חז"ל בסוף הפרק הראשון של חגיגה: "כהררים התלויים בשערה" וכו'. ראו גם מה שנכתב במאמר המתחיל "האזינו השמים" על פירוש "כשעירים עלי דשא".

הלכות התורה שבעל פה נמשלו לשערות: חז"ל דורשים את "קווצותיו תלתלים" כרמז לערמות על גבי ערמות של הלכות, ואומרים שיש הלכות שהן "כהררים התלויים בשערה" — יש להן מעט מקרא והרבה הלכות. המאמר "האזינו השמים" מסביר ש"שעירים" הם גשמים דקים כשערות, ומסמלים את הפרטים הרבים של דיני המשנה.

וכי' [וכל זה] נמשך ע"י והניף את העומר⁷³ כו' כי המלאכים אף שהם מקבלים ג"כ מבחי' שעורה שעור
ה' עכ"ז [עם כל זה] נקראו עומדים שעומדים ברום עולם במדרגה א'

וכל זה נמשך באמצעות "והניף את העומר" וכו'. המלאכים, אף שגם הם מקבלים מבחינת השעורה, שיעור ה',
נקראים בכל זאת "עומדים", מפני שהם עומדים ברום העולם במדרגה אחת;

כל זה נמשך באמצעות הנפת העומר, מנחת השעורים. גם המלאכים מקבלים מבחינת השעורה, אך הם נקראים "עומדים", מפני שהם
נשארים קבועים במדרגה אחת.

אבל נשי' [נשמות ישראל] שהם בגוף ומבררים נה"ב [נפש הבהמית] באתכפיא נעשו בבחי' מהלכים בעילוי
אחר עילוי וזהו והניף את העומר כו'.

אבל נשמות ישראל, שהן בגוף ומבררות את הנפש הבהמית באמצעות הכנעה (אתכפיא), נעשות בבחינת
"מהלכים", בעלייה אחר עלייה. וזהו "והניף את העומר" וכו'.

נשמות ישראל, בהיותן בגופים, מבררות את הנפש הבהמית באמצעות הכנעתה (אתכפיא), וכך הן נעשות "מהלכים" ועולות ממדרגה
למדרגה. הנפת העומר, שהיא הרמה, מבטאת את העלייה הזאת.

7 והעלאה זו בבחי' בהמה רבה שלמעלה מבחי' אדם כנ"ל ומשם ממשיכים המשכה עליונה דשש שעורים

ש"ס [ששה סדרי משנה] משנה ששרשם נמשך מבחי' ושער רישיה כעמר נקא⁷⁴ כו' שהוא ג"כ ענין עמר.

והעלאה זו היא לבחינת "בהמה רבה", שלמעלה מבחינת "אדם", כפי שהוזכר לעיל. ומשם ממשיכים שפע עליון של
"שש שעורים" — ששת סדרי משנה, ששורשם נמשך מבחינת "ושער ראשו כעמר נקא" וכו', שגם הוא עניינו של
"עומר",

העלאת העומר מגיעה אל "בהמה רבה", שלמעלה מ"אדם", ומשם נמשכים "שש שעורים" — ששת סדרי משנה. שורשם הוא בשערות עתיק
יומין שבחזון דניאל, המתוארות "כעמר נקא" — "כעמר נקי"; המילה "עמר" נכתבת כמו "עומר".

כמ"ש בלק"ת [בלקוטי תורה (להאריז"ל)] פ' בשלח ע"פ עמר לגלגלת.⁷⁵ וזהו ענין וספרתם לכם כו' חמשים

יום^{76.77} להמשיך מבחי' שער החמשים בבחי' עמר שעורים כו':

כמו שכתוב בלקוטי תורה של האר"י, פרשת בשלח, על הפסוק "עומר לגלגלת". וזהו עניינם של "וספרתם לכם"
וכו', "חמישים יום": להמשיך מבחינת השער החמישים אל בחינת עומר שעורים וכו'.

לקוטי תורה של האר"י מבאר זאת על הפסוק "עומר לגלגלת", המידה של המן. ספירת חמישים ימי העומר ממשיכה מבחינת השער
החמישים — הגבוה מבין חמישים שערי בינה — אל בחינת עומר שעורים.

חיטים ושעורים: תורה והתבוננות

8 ג והנה בענין חטה שהיא מאכל אדם כ"ב אתון דאורייתא יש לפרש ע"פ מ"ש לקמן בפי' ואתחנן בד"ה ואהבת את.⁷⁸

ג. כעת אפשר להסביר את עניינה של החיטה, שהיא מאכלו של האדם, ואת עשרים ושתיים אותיות התורה, על פי מה שכתוב להלן בפרשת ואתחנן, במאמר המתחיל "ואהבת את":

הסעיף השלישי עוסק בחיטה, שהיא מאכלו של "אדם", ובעשרים ושתיים אותיות התורה. אדמו"ר הזקן מסתמך על מאמרו בפרשת ואתחנן, העוסק בפסוק "ואהבת את".

איך ע"י עסק התורה ממשיכים אור א"ס ב"ה שיתגלה אלינו בכח"י אור פנימי כו' ע"ש וע"כ עיי' נקרא אדם. שיש בו בחינת חכמה עילאה ממש.

כיצד באמצעות העיסוק בתורה ממשיכים את אור אין סוף ברוך הוא, כך שיתגלה אלינו כאור פנימי וכו'; עיינו שם. לכן, באמצעות התורה, נקרא האדם "אדם", מפני שיש בו בחינת חכמה עילאה ממש.

המאמר ההוא מסביר שבאמצעות לימוד התורה האדם ממשיך את אור אין סוף, כך שהוא מתגלה אליו כאור פנימי, בתוך השגתו שלו. מכיוון שחכמה עילאה עצמה מצויה בו אז, הוא נקרא "אדם".

9 ועמ"ש בד"ה והדרת פני זקן.^{79,80} משא"כ ע"י שעורה שעור ה' מה שמתבונן איך הוא ית' ממכ"ע [ממלא כל עלמין] וסוכ"ע כו'

ועיינו כמה שנכתב במאמר המתחיל "והדרת פני זקן". אך לא כך באמצעות שעורה — שיעור ה"א, כלומר התבוננות בכך שהוא ית' ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין וכו',

המאמר על "והדרת פני זקן" מסביר כיצד התורה שהאדם מחזיק בזיכרוננו גורמת לה' לשכון בתוכו. לעומת זאת, שעורה היא התבוננות בכך שה' ממלא כל עלמין וסוכב כל עלמין — הכרת ה' דרך יחסו לעולמות.

מ"מ אינו משיג כלל מהותו ית' וגם לא מהות חכמה עילאה רק מציאותו ולא מהותו כמ"ש בד"ה ולא תשבית מלח.^{81,82}

ובכל זאת, אין משיגים כלל את מהותו ית', ואף לא את מהותה של חכמה עילאה, אלא רק את מציאותו ולא את מהותו, כפי שנתבאר במאמר המתחיל "ולא תשבית מלח".

התבוננות זו אינה משיגה כלל את עצמותו של ה', ואף לא את מהותה של חכמה עילאה; היא משיגה רק את עצם קיומו. אדמו"ר הזקן מפנה למאמר על "ולא תשבית מלח", המבאר שאפילו שכל הנשמה הוא רק כלי לעצמותה.

10 וע"כ נקי בהמה עדיין. שנים עשר בקר והים עליהם⁸³ כוי בבחי מקיף בד"ה מי מנה.^{84,85}

ולכן היא עדיין נקראת "בהמה". "שנים עשר בקר והים עליהם" וכו', בבחינת מקיף, [כפי שמבואר] במאמר המתחיל "מי מנה".

מכיוון שהיא משיגה רק את מציאות הדבר ולא את מהותו, בחינה זו עדיין נקראת "בהמה". הכיור הגדול שבבית המקדש של שלמה, ה"ים", עמד על שנים עשר בקר: הבקר, "בהמות", למטה, והים מעליהם כאור מקיף, כפי שמוסבר במאמר על "מי מנה".

ועפ"י [ועל פי זה] יובן ענין בהמה רבה שלמעלה מבחי אדם כי לגבי אור א"ס ב"ה ממש גם חכמה עילאה

על פי זה יובן ענין "בהמה רבה" שלמעלה מבחינת "אדם": שהרי ביחס לאור אין סוף ממש, אפילו חכמה עילאה,

כך מובן גם כיצד "בהמה" יכולה להיות למעלה מ"אדם". ביחס לאור אין סוף עצמו, אפילו חכמה עילאה, שהיא בחינת "אדם", אינה נחשבת למעלה יותר.

שהיא בחי אדם כעשייה גשמיות נחשבת וכמ"ש לקמן בפ"י ומותר האדם מן הבהמה אין⁸⁶ ואפילו אדם קדמון

שהיא בחינת "אדם", נחשבת כעשייה גשמית, כפי שמבואר בהמשך בפירושו "ומותר האדם מן הבהמה אין". ואפילו אדם קדמון,

לפני אור אין סוף, חכמה עילאה היא כמו עשייה גשמית, כפי שמוסבר המאמר בהמשך את הפסוק "ומותר האדם מן הבהמה אין". לאחר מכן אדמו"ר הזקן עולה עוד מדרגה, אל אדם קדמון, התצורה הראשונה והעליונה ביותר של האור האלוקי.

שהוא כתר דכללות נקי אדם דבריא שהיא בחי בהמה כוי ונקי ג"כ בחי אריה כוי ועמ"ש מזה בד"ה ואכלתם אכול.^{87,88}

שהוא כתר של כללות [העולמות], נקרא "אדם דבריא", שהיא בחינת "בהמה" וכו'; והוא נקרא גם בחינת "אריה" וכו'. וראו מה שנכתב על כך במאמר המתחיל "ואכלתם אכול".

אדם קדמון, שהוא כתר של כל העולמות יחד, נקרא "אדם דבריא"; מכיוון שנשמות דבריא הן בבחינת "בהמה", כפי שהוסבר לעיל, גם אדם קדמון הוא בבחינת "בהמה" ביחס לאין סוף. הוא נקרא גם "אריה", ואדמו"ר הזקן מפנה לעיון נוסף במאמרו על "ואכלתם אכול".

קטע 5 • 111-12

אדם ובהמה: התנופה, משיח ואין

11 וזהו ענין אדם ובהמה והוא למטה בעבודת ה' בחי הביטול שלמעלה מהשכל כמו בהמה כוי

זהו ענינם של "אדם ובהמה": בעבודת ה' למטה, זו בחינת הביטול שלמעלה מן השכל, בדומה לבהמה וכו',

בעבודת ה' של האדם, "אדם ובהמה" פירושם ביטול שלמעלה מן השכל, בדומה לבהמה, המצטרף לחכמה של "אדם". זו ה"בהמה" העומדת למעלה מן ה"אדם".

בדיה והניף הכהן⁸⁹ אותם⁹⁰ בענין כשב שהשיין קודם לביית כוי עייש. וזהו שהיו מניפין שתי הלחם עייג [על גבי] שני הכבשים להיות בכחי אדם ובהמה תושיע⁹¹ הוי.

[כפי שמבואר] במאמר הפותח "והניף הכהן אותם", בעניין "כשב", שבו השיין קודמת לביית וכו'; עיינו שם. זו הסיבה שהיו מניפים את שתי הלחם על גבי שני הכבשים: כדי להגיע לבחינת "אדם ובהמה תושיע הוי".

במאמר על "והניף הכהן אותם" מבוארות שתי המילים לכבש: "כָּבֵשׁ", שבה הביית קודמת לשיין, ו"כָּשָׁב", שבה השיין קודמת לביית. בשבועות הניפו את שתי הלחם מחיטה, הרומזות ל"אדם", על גבי שני הכבשים, הרומזים ל"בהמה", כדי להגיע לבחינת "אדם ובהמה תושיע הוי".

12 ועדיז יובן מאמר הרבות ר"פ וישלח עייפ ויהי לי שור וחמור.⁹² חמור זה מלך המשיח⁹³ כוי

על פי זה יובן מאמר מדרש רבה בתחילת פרשת וישלח על הפסוק "ויהי לי שור וחמור": "חמור זה מלך המשיח" וכו'.

אותו רעיון מסביר את דברי המדרש על המסר ששלח יעקב לעשו, "יש לי שור וחמור": החמור הוא מלך המשיח. המדרש לומד זאת מהפסוק שלפיו המשיח בא "עני ורוכב על חמור".

כי הוא בחי בהמה רבה שלמעלה מבחי אדם וכענין הנ"ל כפי א"ק [אדם קדמון] שנק' אדם דבריא כוי.

שהרי הוא בחינת "בהמה רבה", שלמעלה מבחינת "אדם", כפי שנתבאר לעיל בפירושו אדם קדמון, שנקרא "אדם דבריא" וכו'.

המשיח הוא ה"בהמה רבה" שלמעלה מ"אדם", כשם שאדם קדמון, המדרגה העליונה ביותר, נקרא "אדם דבריא" — מדרגת ה"בהמה". מדרגתו היא הביטול העצמי של ה"בהמה", העומד למעלה מחכמת ה"אדם".

וזהו גייכ ענין יששכר חמור גרם^{94,95} כוי ובגמרא רפ"ה דשבת⁹⁶ ניגרא דחמרא שערי⁹⁷ כוי היינו כנ"ל. וזהו דע מאין באת.^{98,99}

וזהו גם עניינו של "יששכר חמור גרם" וכו'; ובגמרא, בתחילת הפרק החמישי במסכת שבת, נאמר: "ניגרא דחמרא שערי" וכו' — כפי שנתבאר לעיל. וזהו "דע מאין באת".

כך גם יששכר, שבט תלמידי החכמים, נקרא "חמור גרם", והגמרא אומרת שפסיעתו של חמור באה משעורים: ה"בהמה" והשעורים שלה מסמלות שוב את הביטול הנעלה יותר. את דברי המשנה "דע מאין באת" מפרשים אז כך: דע שבאת מן האין.

כי ומותר האדם מן הבהמה אין^{100, 101} (בקהלת סי' ג' י"ט) ועיין מזה בתד"א [בתנא דבי אליהו] ח"ב [חלק ב'] פכ"ד מה שהקשה ע"ז ועיין בקהלת רבה והבחי' פ' בראשית ע"פ ויפח באפיו¹⁰² פ"י כי אין הוא חכמה כמ"ש והחכמה מאין תמצא.¹⁰³

שהרי "ומותר האדם מן הבהמה אין" (קהלת, פרק 3, [פסוק] 19). ועיין בעניין זה בתנא דבי אליהו, חלק II, פרק 24, בקושיה שהוא מקשה על כך; וכן עיין בקהלת רבה וב[רבנו] בחיי על פרשת בראשית, על הפסוק "ויפח באפיו". הכוונה היא ש"אין" הוא חכמה, כפי שנאמר: "והחכמה מאין תמצא".

קהלת אומר "ומותר האדם מן הבהמה אין" — בפשטות, יתרונו של האדם על הבהמה הוא אין, כלומר כלום; אך דורשים את "אין" כ"אין", שהיא חכמה, כפי שקוראים את הפסוק באיוב "והחכמה מאין תמצא": החכמה באה מן האין. יתרונו של האדם הוא שורשו בחכמה. אדמו"ר הזקן מציין גם לקושיה שמעלה תנא דבי אליהו על הפסוק, וכן לקהלת רבה ולרבנו בחיי.

וזהו מותר האדם כו' אך מ"ש כי הכל הבל היינו כי גם חכמה עילאה נק' הבל הארה בעלמא וכענין בראשית שהיא חכמה נמי מאמר הוא¹⁰⁴ בחיי הבל לבד.¹⁰⁵

וזהו "מותר האדם" וכו'. אך על מה שנאמר "כי הכל הבל", הכוונה היא שגם חכמה עילאה נקראת הבל — הארה בלבד; וכמו בעניין "בראשית", שהיא חכמה, שגם היא מאמר, כלומר בחינת הבל בלבד.

זהו "מותר האדם". אך הפסוק מסיים "כי הכל הבל": גם חכמה עילאה היא רק הבל, הארה קלושה בלבד ביחס לה'. בדומה לכך, "בראשית", המורה על חכמה, נמנית עם המאמרות שבהם נברא העולם, ודיבור הוא הבל.

קטע 6 • 131 - 15

הבל ויעדה של הנשמה

13 וכמ"ש ברכות בקהלת בתחלתו ששלמה אמר שבעה הבלים נגד שבעת ימי בראשית¹⁰⁶ הרי שאף יום השבת נק' הבל ושבת הוא חכמה עילאה

כפי שנכתב במדרש רבה על קהלת, בתחילתו: שלמה אמר שבעה הבלים כנגד שבעת ימי בראשית. מכאן שגם יום השבת נקרא הבל, והשבת היא חכמה עילאה.

המדרש על קהלת אומר ששבע הפעמים שבהן מופיעה המילה "הבל" בפסוק הפותח את הספר מכוונות כנגד שבעת ימי בראשית, ולכן גם השבת, היום השביעי, היא הבל. השבת מסמלת את החכמה העילאה, ולכן גם החכמה נקראת הבל.

והיינו לפי שיש בחיי שבת בשבתו שגם יום השבת דעכשיו נחשב כחול לגבי יום שכולו שבת כמ"ש במ"א לכן נק' הבל.

הטעם לכך הוא שיש בחינה של "שבת שבתוך שבת": גם יום השבת של ימינו נחשב ליום חול ביחס ל"יום שכולו שבת", כפי שמוסבר במקום אחר; ולכן הוא נקרא הבל.

הטעם הוא שיש שבת נעלית יותר בתוך השבת: ביחס ל"יום שכולו שבת" העתידי, גם השבת של ימינו היא כמו יום חול. ביחס לאותה שבת נעלית יותר, היא הבל.

גם י"ל [יש לומר] פ"י הבל ע"ד מ"ש במדרש תלים (רס"י [ריש סימן] ס"ב) בענין בה"א [בית הלל אומרים] בראם מה ה"א כשאדם מוציאה מתוך פיו אין בה לא ריחוש שפתים ולא חריצת לשון¹⁰⁷ כך בלא עמל כו'

אפשר גם להסביר את משמעות המילה "הבל" על פי הכתוב במדרש תהלים, בתחילת סעיף ס"ב, בענין "בה"א בראם": כשם שבהשמעת האות ה"א אדם אינו מניע את שפתיו ואינו מפעיל את לשונו, כך בלי עמל וכו'.

אפשר להבין את המילה "הבל" גם באמצעות המדרש על "בה"א בראם": את האות ה"א מבטאים בנשימה בלבד, בלי תנועת שפתיים או לשון, וכך ה' ברא את העולם הזה בלי עמל. הבל, כלומר נשימה, הוא האות ה"א.

וזהו הבל היינו אות ה' אתא קלילא¹⁰⁸ כו'. והיינו ששרש כל העולמות מבחי' מל' הנק' ה' וכן גם א"ק [אדם קדמון] שרשו ממל' דא"ס.

וזהו "הבל": כלומר האות ה"א, "אות קלה" וכו'. פירוש הדבר, ששרש כל העולמות הוא בבחינת מלכות, הנקראת ה"א; וכך גם שורשו של אדם קדמון הוא במלכות דאין סוף.

האות ה"א, המכונה "אות קלה" בפיוט הארמי "אקדמות", מסמלת את המלכות, שהיא שורש כל העולמות. גם שורשו של אדם קדמון הוא במלכות דאין סוף.

גם הבל מילוי שם ס"ג [שם ס"ג]¹⁰⁹ והנה שרש עולם התהו מיו"ד אחרונה דמילוי ס"ג ג כו'.

גם הבל הוא המילוי של שם ס"ג. והנה, שורש עולם התהו הוא ביו"ד האחרונה של מילוי ס"ג וכו'.

גם להבל יש ערך מספרי של שלשים ושבע, כמספר האותיות הנוספות במילוי שם ס"ג: שם ס"ג כשהוא כתוב במילוי עולה שישים ושלוש, ואילו ארבע אותיות השם עצמו עולות עשרים ושש. שורש עולם התהו, עולם הכאוס שקדם לעולמות המתוקנים, הוא ביו"ד האחרונה שבכתיב המילוי הזה.

14 ולאן אתה הולך.^{110, 111} אן נופל על מקום כמו אנה פניך מועדות.¹¹² אנה אתם הולכים. והיינו כי עיקר

הגמול בתח"ה [בתחיית המתים] שהוא בעוה"ז במקום גשמי.

"ולאן אתה הולך". המילה "אן" מתייחסת למקום, כמו "אנה פניך מועדות?" ו"אנה אתם הולכים?" כלומר, עיקר הגמול הוא בתחיית המתים, שתהיה בעולם הזה, במקום גשמי.

המשנה ממשיכה: "ולאן אתה הולך". המילה "אן" מתייחסת למקום, כמו בפסוק ביחזקאל "אנה פניך מועדות?" המקום שאליו האדם הולך הוא מקום הגמול בתחיית המתים, שתהיה בעולם הזה, במקום גשמי.

ולכאורה תמוה ששרשו מאין חכמה והולך לאן מקום גשמי. אלא כי זהו ע"י גילוי אור א"ס¹¹³ דקמ"י [דקמיה] רוחניות וגשמיות שוין.

ולכאורה הדבר תמוה: שורשו הוא באין, בחכמה, והוא הולך אל "אן" — מקום גשמי. אלא שהדבר נעשה על ידי גילוי אור אין סוף, שלפניו הרוחניות והגשמיות שוות.

נראה תמוה שנשמה ששורשה באין, בחכמה, תגיע למקום גשמי. אך הגמול בא על ידי גילוי אור אין סוף עצמו, שלפניו הרוחניות והגשמיות שוות.

ע"כ יהיה הגילוי בגשמיות עוה"ז. דירה בתחתונים וזהו ולפני מי אתה עתיד¹¹⁴ כוי בחי' מי ברא אלה.¹¹⁵

לכן הגילוי יהיה בגשמיות העולם הזה — דירה בתחתונים. וזהו "ולפני מי אתה עתיד כוי": בחינת "מי ברא אלה".

לכן הגילוי יבוא בעולם הגשמי, ויהפוך אותו לדירה בתחתונים לה'. הביטוי השלישי במשנה, "ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון", מצביע על הבחינה הנקראת "מי", כמו בפסוק "מי ברא אלה".

זהו בחי' גבוה כמ"ש מי יתן¹¹⁶ והיה לבבם זה מי יתן מציון¹¹⁷ ישועות ישראל כוי

זוהי בחינה נעלית, כמו שכתוב: "מי יתן והיה לבבם זה"; "מי יתן מציון ישועות ישראל" כוי.

"מי" היא בחינה נעלית. היא מופיעה בפסוקים הפותחים במילה "מי": "מי יתן והיה לבבם זה" ו"מי יתן מציון ישועות ישראל".

מי יתן טהור¹¹⁸ מטמא כוי מי שאמר והיה העולם כוי מי גילה לבני רז זה¹¹⁹ כוי והיינו בחי' ע"ק [עתיקא קדישא] כוי:

"מי יתן טהור מטמא" כוי; "מי שאמר והיה העולם" כוי; "מי גילה לבני רז זה" כוי. והיינו בחינת עתיקא קדישא כוי.

אותה בחינת "מי" מופיעה בפסוקים "מי יתן טהור מטמא" ו"מי שאמר והיה העולם", וכן בקול מן השמים בסיני: "מי גילה לבני רז זה", לאחר שישאל הקדימו "נעשה" ל"נשמע". כל אלה מצביעים על עתיקא קדישא, הבחינה הפנימית ביותר שבכתר.

15 סליק ספר ויקרא

ספר ויקרא הסתיים.

שורה זו מציינת את סיום המאמרים על ספר ויקרא בלקוטי תורה.

בעבודה

על האדם לחנך את עצמו מלכתחילה לביטול שלמעלה מהשכל, ללכת אחר ה' כבהמה, עד שהדבר ייקבע בנפשו; וגם לאחר שירכוש את חכמת התורה וייעשה "אדם", אל לו לנטוש זאת. עם זאת, מדרגת הבהמה אינה צריכה להיות העיקר: לאחר שנותנים לבהמה את מאכלה, יש לאכול את לחם התורה — "לכו לחמו בלחמי".

שאלות לשיחה

1. מדוע אומר אדמו"ר הזקן שטעותם של בני ראובן לא הייתה בבחירת מדרגת ה"בהמה", אלא בכך שהפכו את הטפל לעיקר?
2. איך יכולה "בהמה" להיות נעלית מן ה"אדם", ומדוע דווקא החכמים מסוגלים לעשות את עצמם כבהמה?
3. מה ההבדל בין הידיעה שה' קיים (שעורים) לבין ההשגה הפנימית בחכמה הבאה באמצעות לימוד התורה (חיים)?
4. מדוע נקראות הלכות המשנה, על שיעוריהן המדויקים, "שעורים", וכיצד קשורה אליהן קרבן העומר?
5. איך יכולה נשמה ששורשה באין, בחכמה, למצוא את שכרה במקום גשמי?

הערות

פסקה 1

1 וילך ראובן

ההערה מפנה לאור התורה על פרשת מטות, שם עוסק הצמח צדק באותו נושא — הדודאים ובחירתם של בני ראובן; בהערות שלהלן מצוטט הקטע הזה בעמוד הבא.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' מטות ס"ע א' שמ. וחלק מהמאמר נמצא גם בסה"מ תרל"ג-א ע' לו.

2 וילך ראובן בימי

"וילך ראובן בימי קציר חטים, וימצא דודאים בשדה, ויבא אותם אל לאה אמו". פסוק זה פותח את המאמר.

Genesis 30:14 בראשית ל"ד

וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמֵי קְצִיר־חֲטִיטִים וַיִּמְצָא דֹּדָאִים בַּשָּׂדֶה וַיָּבֵא אֹתָם אֶל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל־לֵאָה תְּנִינָא לִי מְדוּאָי בְּנֶה:

And Reuben went in the days of wheat harvest, and found mandrakes in the field, and brought them unto his mother Leah. Then Rachel said to Leah: 'Give me, I pray thee, of thy son's mandrakes

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית ל, יד.

3

רבא ברבי יצחק בשם רב לומד מן המילים "בימי קציר חטים" שהצדיקים אינם פושטים את ידיהם בגזל; לאחר מכן שואלת הגמרא מה הם דודאים, ומונה שלושה צמחים: יברוח, סיגלי וסביסקי.

Sanhedrin 99b:9 סנהדרין צ"ט ב:ט'

"וַיֵּלֶךְ רְאוּבֵן בְּיָמֵי קְצִיר חֲטִיטִים". אָמַר רַבָּא בְּרַבִּי יִצְחָק אָמַר רַב: מִכָּאֵן לְצִדִּיקִים שְׂאִין פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגִזְלָה. "וַיִּמְצָא דֹּדָאִים בַּשָּׂדֶה". מַאי דֹּדָאִים? אָמַר רַב: יְבְרוּחִי. לֹוי אָמַר: סִיגְלִי. רַבִּי יוֹנָתָן אָמַר: סְבִיסקִי.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

4 וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים

רבי חייא בר אבא אומר שהדודאים היו יברוחין, רבי יצחק אומר שהיו שעורים, ורבי יהודה בר סימון אומר שהיו מישין; הכול מסכימים שראובן הביא רק ממה שהיה הפקר. אדמו"ר הזקן יבנה על הדעה שהדודאים היו שעורים.

Bereshit Rabbah 72:2 בראשית רבה ע"ב:ב'

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים - ר' חייא בר אבא אמר: יברוחין. ר' יצחק אמר: שעורין. ר' יהודה בר' סימון אמר: מיישין, בין לדברי אלו ובין לדברי אלו, הכל מודים, שלא הביא אלא מן ההפקר. למאן דאמר שעורים, שעורים בימי קציר חטים, כשדה של הפקר הן, לפי שכבר כלה הקציר של שעורים. תדע לך, שהלך בשעת הקציר, בשעת בכור כל מיני איפוריא ולא הביא, אלא דבר שהוא מן המופקר, להודיעך שהיו שמורים מגזל הארץ, ואם כך, היו שמורים מגזל הארץ על אחת כמה וכמה, שהיו שמורים מכל הגזל. ...

Reuben went during the days of wheat harvest, found man-"drakes" - Rabbi Ḥiyya bar Abba said: Mandrakes; Rabbi Yitzḥak said: Barley; Rabbi Yehuda ben Rabbi Simon said:

The hackberry tree. Both according to these and according to those, everyone agrees that he brought only from the ownerless. According to the one who said barley, during the days of the wheat harvest, barley is ownerless, as the barley harvest has already concluded. Know that he went at the ... time of the harvest, at the time of the ripening of all kinds

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

5 חנוך לנער ע"פ דרכו

"חנוך לנער על פי דרכו, גם כי יזקין לא יסור ממנה". המאמר שואל כיצד פסוק זה, שהוא דבר שבח, מתאים לבחירה שהמדרש מונה ככישלון.

Proverbs 22:6 משלי כ"ב:ו'

חֲנוֹךְ לְנֶעֶר עַל־פִּי דַרְכּוֹ גַם כִּי־יִזְקִין לֹא־יִסּוֹר מִמֶּנָּה:

Train up a child in the way he should go, And even when he is old, he will not depart from it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כב, ו.

6 יותן את הארץ הזאת

בני גד וראובן אומרים למשה: "יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחווה, אל תעבירנו את הירדן".

Numbers 32:5 במדבר ל"ב:ה'

וַיֹּאמְרוּ אֲסִימָצְאוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יְתֵן אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶּיךָ לְאַחְוָה אֲל־תַּעֲבִירֵנוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן:

And they said: 'If we have found favour in thy sight, let this land be given unto thy servants for a possession; bring us up, not over the Jordan

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

במדבר לב, ה.

7 כמ"כ וכידי משה בשם פרש"י

שם מפורש פירוש המפרשים: ראובן לקח את מה שהיה זמין לו ביותר, וכך גם בניו לקחו את הארץ שמעבר לירדן, שהייתה זמינה להם תחילה, אף שארץ ישראל הייתה טובה ממנה. ידי משה מביא את פירוש פרש"י, שלפיו אוכור קציר החטים רומז שראובן מצא דודאים לפני החטים וחזר לביתו; בדומה לכך, בניו הלכו לאחר מכן לכבוש את הארץ ולקחו את חלקם מעבר לירדן, שהזדמן להם תחילה.

הערת קה"ת

"ראובן תפס דבר שהי' מצוי לו ביותר, כך בניו תפסו בעבר הירדן שהי' מצוי להם ראשונה, אעפ"י שארץ ישראל היתה טובה ממנה, ובידי משה הובא פרש"י שאמר הכתוב שהי' בקציר חטים ללא צורך, אלא רמז הכתוב שהלך בימי קציר חטים ומצא דודאים קודם החטים וחזר לביתו, כמו כן עשו בניו לסוף שהלכו לכבוש את א"י ולקחו חלקם מעבר הירדן הקודם" — סה"מ תרל"ג ע' לו. וראה גם באוה"ת פ' מטות ע' אשמא.

8 נחלה מבוהלת בראשונה

"נחלה מבוהלת בראשונה, ואחריתה לא תבורך". המדרש מיישם את

הפסוק על השבטים שמהירו לקחת את נחלתם בעבר הירדן.

Proverbs 20:21 משלי כ':כ"א

נחלה מבהלת פראשונה ואחריתה לא תברך:

An estate may be gotten hastily at the beginning; but the end thereof shall not be blessed.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

משלי כ, כא.

9 וכמ"ש ברבות ס"פ מטות שעליהם נאמר נחלה מבוהלת בראשונה

המדרש אומר שבני ראובן וגד עשו את העיקר לטפל ואת הטפל לעיקר, וחיבבו את רכושם יותר מחיי אדם; ועליהם נאמר: "נחלה מבוהלת בראשונה, ואחריתה לא תבורך".

Bamidbar Rabbah 22:9 במדבר רבה כ"ב:ט'

פסוקה 2

10 כס"ב ח"ב

ההקדמה לחלק השני של התניא פותחת בפסוק זה ומעלה את השאלה המובאת כאן: מכיוון שנאמר "על פי דרכו", אין זו דרך האמת לאמיתתה, ואם כן מה המעלה בכך שלא יעזוב אותה בזקנתו?

הערת קה"ת

בהקדמה וראה בליקוט פ"י שם. וראה גם אוה"ת וישב שב, א.

11 הפסוק הפותח: ראובן מצא דודאים בשדה. שתי הדעות במדרש על טיבם הן המפתח למאמר.

Genesis 30:14 בראשית ל':י"ד

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם אל־לֵאָה אִמּוֹ וַתֹּאמֶר רַחֵל אֶל־לֵאָה תִּנִּינָא לִי מְדוּדָאֵי בָנָה:

And Reuben went in the days of wheat harvest, and found mandrakes in the field, and brought them unto his mother Leah. Then Rachel said to Leah: 'Give me, I pray thee, of thy son's mandrakes'.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

12 וע' בהרמב"ן בפ"י התורה שם

הרמב"ן דן בביהוי הדודאים כצמח פורח, ומעדיף את הזיהוי כיברוחין, שמופיע גם במדרש: צמח בעל ריח נעים, כמו שנאמר "הדודאים נתנו ריח".

Ramban on Genesis 30:14:1 רמב"ן על בראשית ל':י"ד:א'

13 הכי שהן שעורים

רבי חייא בר אבא אומר שהדודאים היו יברוחין, צמח, ורבי יצחק אומר שהיו שעורים. אלה שתי הדעות שמביא אדמו"ר הזקן.

Bereshit Rabbah 72:2 בראשית רבה ע"ב:ב'

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים - ר' חייא בר אבא אמר: יברוחין. ר' יצחק אמר: שעורים. ר' יהודה ברי סימון אמר: מיישין, בין לדברי אלו ובין לדברי אלו, הכל מודים, שלא הביא אלא מן ההפקר. למאן דאמר שעורים, שעורים בימי קציר חטים, כשדה של הפקר הן, לפי שכבר כלה הקציר של שעורים. תדע לך, שהלך בשעת הקציר, בשעת בכור כל מיני איפוריא ולא הביא, אלא דבר שהוא מן המופקר, להודיעך שהיו שמורים מגול הארץ, ואם כך, היו שמורים מגול הארץ על אחת כמה וכמה, שהיו שמורים מכל הגזל. ...

Reuben went during the days of wheat harvest, found man-drakes - Rabbi Hiyya bar Abba said: Mandrakes; Rabbi

Yitzhak said: Barley; Rabbi Yehuda ben Rabbi Simon said: The hackberry tree. Both according to these and according to those, everyone agrees that he brought only from the ownerless. According to the one who said barley, during the days of the wheat harvest, barley is ownerless, as the barley harvest has already concluded. Know that he went at the ... time of the harvest, at the time of the ripening of all kinds

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

14 בד"ה אסור לאדם שיטעום

המאמר מסביר שהקרבנות העלו את הכהמה על גבי המזבח כמזון ל"אריה" האוכל את הקרבנות. כדי שהכהמה תיכלל באש שלמעלה ותשתנה, היא זקוקה לכוח הנמשך מלמעלה, ל"עשב" העליון שניתן לה כמזון: "ונתתי עשב כשדך לבהמתך". בתפילה, ההתעוררות של הנפש האלקית בפסוקי דזמרה היא בבחינת "בהמה".

הערת קה"ת

לעיל מט, ב. נעתק בסה"מ תרל"ג-א שם.

15 בוח"א י"ח ב'

ההערה מפנה לביאורי הצמח צדק על הזוהר, לקטע בדף יח, ב המובא כאן.

הערת קה"ת

ראה ביאה"ז להצ"צ כרך-ב ע' תרו.

16 קנ"ו ב'

אור התורה מבאר את הזוהר: הדודאים שנתנו ריח הם שני הכרובים, ובמקדש מלך שם נאמר שהם מטטרון וסנדלפון; באמצעות ההעלאה עולה ריחם של מ"ן, המים המעלים, של נשמות ישראל.

הערת קה"ת

ראה אוה"ת פ' מטות ע' אישמא "הדודאים נתנו ריח ואינן תרין כרובים ובמק"מ שם שהם מט"ט וסנד"ל שבהם וע"י ההעלאה ריח מ"ן של נש"י וכ"ו". וכ"ה בסה"מ תרל"ג-א ע' מא.

17 ולכן נק' דודאים

בוהר על פרשת ויצא נאמר שהדודאים "נתנו ריח": באמצעותם מתעורר העולם התחתון לעבר העולם העליון, והם גרמו להולדת יששכר, שדבק בתורה. אדמו"ר הזקן מביא זאת בהתאם לפירושו שדודאים הם האבה.

Zohar, Vayetzei 23:193-200 ספר זוהר, ויצא כ"ג:קצ"ג-ר'

18 אתן את דודי לך

הכלה אומרת לאהובה: "שם אתן את דודי לך", והפסוק הבא פותח במילים "הדודאים נתנו ריח". אדמו"ר הזקן גזור את השם דודאים מן המילה דודי, שפירושה אהבה.

Song of Songs 7:13 שיר השירים ז':י"ג

נְשִׁכְמָה לְכַרְמִים נָרְאָה אֶם־פָּרְחָהּ הִגְפֵן פֶּתַח הַסִּמְדָּר הַנְּצוּ הָרְמוֹנִים שָׁם אֶתְּ אֶת־דְּדֵי לִךְ:

Let us get up early to the vineyards; let us see whether the vine hath budded, whether the vine-blossom be opened, and the pomegranates be in flower; there will I give thee my love.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ז, יג.

19 כמראה הלפידים

יחזקאל מתאר את חיות המרכבה: "מראהן כנחלי אש בוערות, כמראה הלפידים". אדמו"ר הזקן מיישם זאת על האהבה הבערת המתעוררת

במלאכים.

Ezekiel 1:13 יחזקאל א':יג

וְדֹמוֹת הַחַיּוֹת מִרְאִיהֶם כְּגִלְיָאֵשׁ בְּעֵרוֹת כְּמִרְאֵה הַלְפָּדִים הָיָא
מִתְהַלֶּכֶת בֵּין הַחַיּוֹת וְנִגְהָא וּמִן־הָאֵשׁ יוֹצֵא כָרֶק:

As for the likeness of the living creatures, their appearance was like coals of fire, burning like the appearance of torches; it flashed up and down among the living creatures; and there was brightness to the fire, and out of the fire went forth lightning.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, יג.

20 בד"ה וספרתם לכם הנ"ל

המאמר שואל מדוע נאמר בפסוק "חמישים יום" אף שסופרים רק ארבעים ותשעה, ומסביר שבפסוק הוקרב העומר מן השעורים ובשבעות שתי הלחם מן החיטים, ולכן סופרים מקציר השעורים ועד קציר החיטים. ההערה מציעה ש"כנ"ל" מתייחס לכך שהדבר נזכר במאמר "אסור לאדם שיטעום".

הערת קה"ת

לקו"ת במדבר י, א. וכנראה הכוונה "הנ"ל" הנזכר בד"ה אסור לאדם.

21 שעורה שעור ה'

בווהר על פרשת בלק נדרש "שעורה" כשעור ה"א, ונאמר שחיטה כוללת את עשרים ושתיים האותיות. אדמו"ר הזקן משתמש בשתי הדרשות בפסקה זו.

Zohar III, 188b זח"ג קפח, ב

הערת קה"ת

ראה זח"ג קפח, ב.

22 ועשב לעבודת האדם

"הוא מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם, להוציא לחם מן הארץ". אדמו"ר הזקן מביא פסוק זה בהקשר של עשב כמוזן לבחינה זו.

Psalms 104:14 תהילים ק"ד:י"ד

מְצַמֵּחַ חֲצִיר לְבִהמָה וְעֵשֶׂב לְעִבְדַת הָאָדָם לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן־הָאָרֶץ:

Who causeth the grass to spring up for the cattle, And herb for the service of man; To bring forth bread out of the earth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים קד, יד.

23 ועשב לעבודת האדם

על הפסוק "מצמיח חציר לבהמה ועשב לעבודת האדם" אומר הוזהר שהעשב הוא האופנים, החיות והכרובים, העומדים מוכנים להשתלם באמצעות עבודת האדם. אדמו"ר הזקן מביא זאת כדי לבאר שהעשב הוא מדרגת המלאכים.

Zohar, Bereshit 7:70-8:83 ספר הוזהר, בראשית ז':ע"ח-פ"ג

The same is referred to in the words, "My bow I have set in the cloud" (Gen. 9, 13): to wit, from the day on which the world was created. On the day of cloud, when the bow, "the appearance of the likeness of the glory of the L-rd" appeared, the Left arose in might. Then "Rachel went forth and had pain in childbirth". With her appeared Michael on one side, Raphael on another, and Gabriel on a third, these being the colours which appeared in the "likeness". Hence ... "the

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

24 מקום מקנה

לבני ראובן ולבני גד היה מקנה רב מאוד, והם ראו שארץ יעזר וגלעד היא "מקום מקנה".

Numbers 32:1 במדבר ל"ב:א

וּמִקְנֵה רֶב־הָיָה לְבְנֵי רְאוּבֵן וְלְבְנֵי־גָד עֲצוּם מְאֹד וַיֵּרְאוּ אֶת־אֶרֶץ יַעֲזָר וְאֶת־אֶרֶץ גִּלְעָד וְהִנֵּה הַמָּקוֹם מְקוֹם מִקְנָה:

Now the children of Reuben and the children of Gad had a very great multitude of cattle; and when they saw the land of Jazer, and the land of Gilead, that, behold, the place was a place for cattle

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

25 ובת"א בד"ה ואלה המשפטים

שם אדמו"ר הזקן מפרש את "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" כמתייחס למשה, המשפיע את בחינת ה"עשב" ל"בהמה", ומבאר את "זרע אדם וזרע בהמה" כשתי מדרגות של נשמות. המקום השני המובא, עו, ב, הוא ביאור של אותו מאמר, העוסק ב"בהמה" כנשמות דבריהא ובעשב שמלמעלה הנותן לה כוח לעלות.

הערת קה"ת

עד, ג. עו, ב.

26 שעשו את הטפל עיקר

המדרש אומר שבני ראובן ובני גד עשו את העיקר לטפל ואת הטפל לעיקר, משום שחיבבו את ממונם יותר מחיי אדם. אדמו"ר הזקן מצביע על כך כעל פגם שלהם, ולא על המדרגה שבחרו.

Bamidbar Rabbah 22:9 במדבר רבה כ"ב:ט'

27 אסור לאדם שיטעום כלום עד שיתן מאכל לבהמתו

רב יהודה בשם רב: אסור לאדם לטעום דבר עד שיתן מזון לבהמתו, שכן בפסוק נאמר תחילה "ונתתי עשב בשדך לבהמתך" ואחר כך "ואכלת ושבעת".

Gittin 62a:16 גיטין ס"ב א:ט"ז

אָמְרִי לָקָה: לְיִטְעוּם מִן מִיָּדִי. אָמַר לָהוּ: הֲכִי אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָסוּר לוֹ לָאָדָם שִׁיטְעוּם כְּלוּם עַד שֶׁיִּתֵּן מֵאָכֶל לְבִהמָתוֹ, שְׁנֵאמַר: "וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהמָתְךָ", וְהָדָר: "וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

28 ואכלת ושבעת

"ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת ושבעת". סדר הפסוק — תחילה הבהמה ואחר כך האדם — הוא היסוד לדין המצוטט כאן ולרעיון שמדרגת הבהמה קודמת, אך אינה התכלית.

Deuteronomy 11:15 דברים י"א:ט"ו

וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהמָתְךָ וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ:

And I will give grass in thy fields for thy cattle, and thou shalt eat and be satisfied

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים יא, טו.

29 לכו לחמו בלחמי

החכמה קוראת: "בואו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי". אדמו"ר הזקן מפרש שהלחם הוא התורה, מוזנו של "האדם".

Proverbs 9:5 משלי ט':ה'

לְכוּ לַחְמוּ בְּלַחְמִי וּשְׁתּוּ בְּיַיִן מִסְכָּתִי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have'
mingled

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
משלי ט, ח.

30 ארץ חטה ושעורה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).
הערת קה"ת
שם ח, ח.

31 ארץ חטה ושעורה

ארץ ישראל משתבחת בכך שהיא "ארץ חיטה ושעורה, וגפן ותאנה ורימון". היא כוללת את שתי המדרגות — חיטה ושעורה.

Deuteronomy 8:8 דברים ח:ח

אַרְץ חֹטֶה וּשְׁעוֹרָה וְגִפֵּן וְתֵאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ־זֵית שֶׁמֶן וְדֹבֶשׁ:
a land of wheat and barley, and vines and fig-trees and
;pomegranates; a land of olive-trees and honey
Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

32 אי לך ארץ שמלכך נער

"אוי לך, ארץ שמלכך נער, ושרייך בבוקר יאכלו". הוזהר מפרש את ה"נער" כמלאך שדרכו ארץ כזאת מקבלת את חיותה.

Ecclesiastes 10:16 קהלת י:טז

אֵי־לָךְ אֶרֶץ שְׁמֶלֶכְךָ נֶעֶר וְשָׂרִיךְ בְּבֹקֶר יֹאכְלוּ:
Woe to thee, O land, when thy king is a boy, And thy princes
!feast in the morning

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
קהלת י, טז.

33 שמלכך נער ופיי בזח"א ס"פ לך לך (דצ"ה ע"ב) שהוא בחיי מט"ט

הוזהר מציב כנגד "אשריך ארץ שמלכך בן חורין" — הארץ העליונה, שמלכה הוא הקדוש ברוך הוא, שה' אלקיך "דורש אותה תמיד" — את "אוי לך, ארץ שמלכך נער", הארץ הנתונה תחת שלטונו של מי שאמר "נער הייתי וגם זקנתי", שר העולם.

Zohar, Lech Lecha 35:442-452 ספר הזהר, לך לך ל"ה:תמ"ב-תנ"ב
Another then discoursed on the text: Happy art thou, O land, when thy king is a son of freedom and thy princes eat in due season (Eccl. 10, 17). 'Just before this it is written: "Woe to thee, O land, when thy king is a child, and thy princes eat in the morning." There is an apparent but not a real contradiction between these verses. The reference in the verse "happy art thou, O land," is to the supernal realm ... which has control over all the life above, and is

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

34 נער הייתי גם זקנתי

"נער הייתי וגם זקנתי, ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש־לחם:
נאמר מפי שר העולם, שהאדמו"ר הזקן מכנה מטטון.

Psalms 37:25 תהילים ל"ז:כ"ה

נֶעֶר הָיִיתִי גַם־זָקֵנְתִי וְלֹא־רָאִיתִי צָדִיק נֶעְזָב וְזָרְעוֹ מִבְּקֹשׁ־לֶחֶם:
I have been young, and now am old; yet have I not seen the
.righteous forsaken, nor his seed begging bread

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת

תהלים לו, כה.

35 אשריך ארץ

"אשריך ארץ שמלכך בן חורין". בוזהר מדובר בארץ שמלכה הוא הקדוש ברוך הוא.

Ecclesiastes 10:17 קהלת י:יז

אַשְׁרִיךְ אֶרֶץ שְׁמֶלֶכְךָ בֶּן־חֹרִין וְשָׂרִיךְ בְּעֵת יֹאכְלוּ בְּגִבּוֹרָה וְלֹא בְשָׂתִי:
Happy art thou, O land, when thy king is a free man, And thy
princes eat in due season, In strength, and not in
!drunkenness

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)
הערת קה"ת
קהלת י, יז.

36 זקן היינו שקנה חכמה

רבי יוסי הגלילי אומר: "אין זקן אלא מי שקנה חכמה". האדמו"ר הזקן מפרש את ההגעה ל"זקנה" כהגעה למדרגת "אדם".

Kiddushin 32b:8 קידושין ל"ב ב:ח

תנו רבנן: "מפני שיבה תקום" – יכול אפילו מפני זקן אשמאי? תלמוד
לומר: "זקן", ואין זקן אלא חכם, שנאמר: "אספה לי שבעים איש מזקני
ישראל". רבי יוסי הגלילי אומר: אין זקן אלא מי שקנה חכמה, שנאמר:
"הי קנני ראשית דרכי".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)
הערת קה"ת
קידושין לב, ב.

37 חטה . . כ"ב אתון דאורייתא

בוזהר על פרשת בלק נדרש "שעורה" כשיעור ה"א, ונאמר שחיטה כוללת את עשרים ושתיים האותיות. אדמו"ר הזקן משתמש בשתי הדרשות בפסקה זו.

Zohar III, 188b זח"ג קפח, ב

הערת קה"ת
לעיל מח, ב. עי ת"ז תס"ט (קיד, ע"ג וע"ד). [כ]. וראה זח"ג קפח, ב.

38 חטה דוקא כ"ב אתון דאורייתא

בתיקוני הזהר נאמר שהחכמים מכירים את ה"חיטה" של התורה — את עשרים ושתיים אותיותיה, שהערך המספרי שלהן הוא חיטה — ואילו הכסילים מביטים רק בקש, כבהמות. חיטה היא מאכלו של "אדם".

Tikkunei Zohar 114b:2 תיקוני הזהר קי"ד ב:ב

... וְלֹא מִסְתַּכְּלִין אֶלָּא בְּתֵבּוֹן לְמִיכַל מְנִיחַ כְּבָעִירָן, דְּחִכְמִין דִּידְעִין
בְּחֹטֶה דְּאוֹרִייתָא דְּאִיחַי שְׁנִים וְעֶשְׂרִים אֲתוֹנוֹן כְּחֶשְׁבוֹן חֹט"ה, אֵלִין וְרָקִין
תְּבַנָּא מִדְּאוֹרִייתָא וְאֶכְלִין חֹטֶה דְּאוֹרִייתָא מְלֵגוֹ, תוֹ אֲחִזִּי לְכוּן רְזִין
טְמִירִין בְּהָא קְרָא בְּזִמְנָא דְּקִטְל קִזְוֹ לְהִבֵּל, סְלִיק אִי מִן אֲדִנִּי וְאֲשַׁתָּאָר
ד"ו, אִי אִיהוּ אֲנִכִּי אִימָא עֲלָאָה, י' ה' דִּיּוּדִין אָבָא, דְּסִלִּיקוּ לְמַתְבַּע דִּינָא
עַל בְּנִייהו דְּאִיהוּ הִבֵּל וּבְגִין דָּא אֲמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אִי הִבֵּל אֲחִירָה.

Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain)

39 "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן". האדמו"ר הזקן מפנה למאמר על פסוק זה, העוסק בזקן כמי שקנה חכמה.

Leviticus 19:32 ויקרא י"ט:ל"ב

מִפְּנֵי שִׁיבָה תִּקּוּם וְהִדְרַת פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֵלֶּיךָ אֲנִי הָאֵל
Thou shalt rise up before the hoary head, and honour the
face of the old man, and thou shalt fear thy G-d: I am the
.L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

40 וכמ"ש בענין והדרת פני זקן

שם מבואר "והדרת פני זקן" כי"זה שקנה חכמה": מי שהתורה שמורה בו יכרונו וחוקה בלבו בכל עת, כך שה' שוכן בו גם כשהוא עוסק בענייני העולם.

הערת קה"ת

לעיל פ' קדושים ל, ד.

41 ומה... דמשמע... הטפל עיקר

ההערה מפנה לשיחה של הרבי בנושא: באיזה מובן לא נהגו שבטי ראובן וגד כראוי, בכך שהפכו את הטפל לעיקר.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"ח ע' 187.

42 עיני ה"א בה

"ארץ אשר ה' אלקיך דורש אותה, תמיד עיני ה' אלקיך בה, מראשית השנה ועד אחרית שנה". זוהי הארץ שעליה נאמר "אשריך".

Deuteronomy 11:12 דברים י"א:י"ב

אַרְץ אֲשֶׁר־Havayah אֱלֹקֶיךָ דָּרַשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֵינֵי Havayah אֱלֹקֶיךָ כִּה מְרֻשִׁית הִשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה:

a land which the L-RD thy G-d careth for; the eyes of the L-RD thy G-d are always upon it, from the beginning of the year even unto the end of the year.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דברים י"א, יב.

43 אדם ובהמה תושיע

"צדקתך כהררים אדירים, משפטיך תהום עמוקה; אדם ובהמה אתה מושיע, הוי". אדמו"ר הזקן מפרש זאת על מי שהוא גם "אדם" וגם "בהמה".

Psalms 36:7 תהילים ל"ו:ז

צִדְקָתְךָ כְּהַרְיָאֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ הוּא

Thy righteousness is like the mighty mountains; Thy judgments are like the great deep; Man and beast Thou preservest, O L-RD.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים לו, ז.

פסוקה 3

44 חנוך לנער

"חנוך לנער על פי דרכו; גם כי יזקין לא יסור ממנה". חינוך הנער הוא הביטול של "הבהמה", ו"לא יסור ממנה" פירושו שמירת הביטול הזה גם בזקנה.

Proverbs 22:6 משלי כ"ב:ו

חֲנֹךְ לְנֶעֶר עַל־פִּי דַרְכּוֹ גַם כִּי־יִזְקִין לֹא־יִסּוֹר מִמֶּנָּה:

Train up a child in the way he should go, And even when he is old, he will not depart from it.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

45 פני אריי לפני שור

לחיות יחזקאל יש פני אדם, פני אריה מימין, פני שור משמאל לפני נשר.

אדמו"ר הזקן מציין את האריה ואת השור כמלאכים הנקראים "בהמה".

Ezekiel 1:10 יחזקאל א':י

וְדְמוּת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם וּפְנֵי אַרְיֵה אֶל־יְמִינוֹ לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי־שׁוֹר מִהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעַתָּן וּפְנֵי־נֶשֶׁךְ לְאַרְבַּעַתָּן:

As for the likeness of their faces, they had the face of a man; and they four had the face of a lion on the right side; and they four had the face of an ox on the left side; they four had also the face of an eagle.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

יחזקאל א, י.

46 והאופנים וחיות הקודש

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

ברכת יוצר.

47 לכו לחמו בלחמי

"לכו לחמו בלחמי": לחמה של תורה, המביאה את האדם למדרגת "אדם" — מי שקנה חכמה.

Proverbs 9:5 משלי ט':ה

לְכוּ לַחֲמוּ בִלְחָמִי וּשְׁתּוּ בַּיַּיִן מִסֻּכְתִּי:

Come, eat of my bread, and drink of the wine which I have mingled.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 4

48 בר קפרא שואל מה היו שש השעורים: האם דרכו של בועז הייתה לתת מתנה של שש גרגירי שעורה? הגמרא ממשכה ומספרת שהוא רמז לה שעתידיים לצאת ממנה שישה בנים, שיתברכו בשש ברכות: דוד, משיח, דניאל, חנניה, מישאל ועזריה.

Sanhedrin 93a:19 סנהדרין צ"ג א':ט"ז

אָמַר רַבִּי תַנְחוּם: דָּרַשׁ בַּר קַפְרָא בְּצִיפּוּרִי, מַאי דְכָתִיב "שֵׁשׁ הַשְּׁעוּרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי"? מַאי "שֵׁשׁ הַשְּׁעוּרִים"? אֵילִימָא שֵׁשׁ שְׁעוּרִים מִמֶּשׁ, וְכִי דָרְכוֹ שֶׁל בּוֹעֵז לִיתֵן מִתְּנָה שֵׁשׁ שְׁעוּרִים?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

49 ששה צדיקים

רבי יהודה בן רבי סימון: בזכות "ומדד שש שעורים וישת עליה" יצאו ממנה שישה צדיקים, שלכל אחד מהם שש מעלות.

Ruth Rabbah 7:2 רות רבה ז':ב

... יְהוּדָה בֶּר רַבִּי סִימּוֹן בְּזִכּוֹת וְיָמַד שֵׁשׁ שְׁעוּרִים וַיֵּשֶׁת עָלֶיהָ, זָכָה וְעָמְדוּ מִמֶּנָּה שֵׁשֶׁה צְדִיקִים, וְכָל אֶחָד וָאֶחָד בָּהֶן שֵׁשׁ מִדּוֹת, דָּוִד, חִזְקִיָּהוּ, יֵאֱשִׁיָּהוּ, חֲנַנְיָה, מִישָׁאֵל, וְעִזְרִיָּה, דְּנִיָּאֵל, וּמִלְךָ הַמְּשִׁיחַ. דָּוִד, שְׁנָאֲמַר (שמואל א טז, יח): יָדַע נָגַן בְּכִנּוֹר וּגְבוּר חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּגְבוּן דְּבָר וְאִישׁ תֹּאֵר וְהוּא עָמוּ. חִזְקִיָּה, שְׁנָאֲמַר (ישעיה ט, ו): לְמַרְכָּה הַמְּשִׁרָה וּלְשִׁלּוּם אִין קָץ עַל כֶּסֶף וּגְרָ, וְיִקְרָא שְׁמוֹ פְּלָא יוֹעֵץ אֶל גְּבוּר אָבִי עַד שֶׁר שְׁלום. וְאִיכָא דְאָמְרִי לְמַרְכָּה ...

He said: Bring the kerchief that is upon you, and hold it, and she held it. He measured six measures of barley, and placed it on her; and he came to the city" (Ruth 3:15). "He said: Bring [havi (fem.)) the kerchief that is upon you," - hava [masc.] is written,, not hava. teaching that he spoke to

her in masculine language so no one would sense. "And hold it," teaching that she girded her loins like a man. "He ... measured six measures of barley, and placed it on her
Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

50 בשם שעורים

המהרש"א שואל מדוע הצדיקים מכונים תחילה "כסף" ואחר כך "שעורים", ומשיב שבזמן הגאולה הם כמו כסף, ואילו בגלות הצדיקים נמשלים לשעורים; הוא מביא גם את שם השעורים של בועז. אדמו"ר הזקן מוצא את התשובה דחוקה.

Chidushei Agadot on Chullin 92a:4
א"ד:

בט"ו זה ט"ו בניסן כו' כסף אלו צדיקים כו'. יש לעיין דבתחלה קראן כסף שלא במנין ואח"כ קראן שעורים ובמנין מ"ה והוא מבואר בזמן שישראל בכלל עושין רצונו של מקום נקראים כסף ובהפך נקראים סיג כמ"ש ואצרוף כבור סיגין גוי וסיגים השבת כל רשעי גוי ועד"ז אמר הכתוב כסף נבחר לשון צדיק ולב רשעים כמעט ר"ל לשון צדיק הוא ככסף נבחר שאין בו סיג אבל הרשעים אין לבם ופיהם שוה וכמעט כסף יש בו כי רובו סיג וזש"ה ויוציא אתכם מכור הברזל כי בגלות מצרים היה הקב"ה מצרפן ככסף שנצרף ...

Vilna Edition (Public Domain)

51 רב יהודה בשם רב: "אדם ובהמה תושיע הוי"ו" — אלו בני אדם שהם ערומים בדעת ומשימים עצמם כבהמה.

Chullin 5b:5 חולין ה' ב:ה'

וכל היכא דכתיב בהמה גריעותא היא והכתיב (תהלים לו, ז) אדם ובהמה תושיע ה' ואמר רב יהודה אמר רב אלו בני אדם שהם ערומים בדעת ומשימים עצמן כבהמה התם כתיב אדם ובהמה הכא בהמה לחודיה כתיב

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

52 משארז"ל פ"ק דחולין . . (הראשון) . . (דכאי רוח)

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

מה שבסוגריים הוא לשון רש"י שם. וראה גם לעיל פ' ויקרא ו, ב.

53 כאדם (הראשון) ומשימים א"ע כבהמה (דכאי רוח)

רש"י מסביר "ערומים בדעת" כמו אדם הראשון, ו"משימים עצמם כבהמה" — שפלים ברוחם. אדמו"ר הזקן מוסיף בסוגריים את דברי רש"י.

Rashi on Chullin 5b:5:2 רש"י על חולין ה' ב:ה'ב'

שהן ערומים בדעת - כאדם הראשון ומשימים עצמן כבהמה דכאי רוח:

Vilna Edition (Public Domain)

54 שש שעורים הם שיתא סדרי משנה

בוהר (רעיא מהימנא) על פרשת אמור נאמר שמוזנס של מי שהם "מן הבהמה" הוא העומר, לחם שעורים, והוא מפרש את "וימד שש שעורים" כתורה שבעל פה של ששת סדרי המשנה; ואילו בני עץ החיים, הנקראים "אדם", זוכים ללחמו של הקדוש ברוך הוא: "לכו לחמו בלחמי".

Zohar, Emor 35:171-38:188 ספר זוהר, אמור ל"ה:קע"א-ל"ח:קפ"ח
Imagine a king who had an only son whom he united in marriage to a noble lady. What did his mother do? All that night she spent in her storeroom, and she brought forth therefrom a noble crown set with seventy precious stones to crown him with; she brought forth silken garments and clad

him therewith and adorned him royally. Then she went to the bride and saw how her maidens were arranging her crown and her garments and her jewels. She said to them: I ... have prepared a bath

The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain)

55 כאדם אנחנו כבהמה תושיענו לפי שאנו נמשכים אחריו כבהמה

על הפסוק "אדם ובהמה תושיע הוי"ו" אומרים ישראל: "ריבוננו של עולם, אנו כאדם; תושיענו כבהמה, שהרי אנו נמשכים אחריו כבהמה", כמו שנאמר: "משכני, אחריו נרוצה".

Vayikra Rabbah 27:1 ויקרא רבה כ"ז:א'

56 בד"ה והניף הכהן אותם

שם מסביר אדמו"ר הזקן שבחג השבועות הכהן מניף את הכבשים כלפי מעלה, אל שורשם — הכבשים העליונים — כדי שיתבטלו ויתאחדו עם אור אין סוף עצמו. הוא עושה זאת יחד עם שתי הלחם, הרומזות לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה, על דרך "בואו לחמו בלחמי".

הערת קה"ת

לעיל פ' אמור לו, ב.

57 והניף הכהן אותם על לחם הבכורים

בשבועות "הכהן יניף אותם על לחם הביכורים תנופה לפני הוי", על שני כבשים". אדמו"ר הזקן מפנה למאמר שלו על פסוק זה.

Leviticus 23:20 ויקרא כ"ג:כ'

וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' עַל־שְׁנֵי כִבְשִׁים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַה' לִכְהֵן:

And the priest shall wave them with the bread of the first-fruits for a wave-offering before the L-RD, with the two lambs; they shall be holy to the L-RD for the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 בד"ה בשעה שהקדימו

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר זה העוסק בשיעורי המצוות. המאמר שואל מדוע הנשמה צריכה לרדת לגוף כדי לקיים את המצוות המעשיות, כגון ציצית, תפילין, שופר, סוכה ולולב, הקשורות לדברים גשמיים; והוא מסביר שלפני ה' אפילו החכמה העליונה נחשבת כעשייה גשמית.

הערת קה"ת

לקה"ת במדבר יג, א ואילך.

59 "אדם ובהמה תושיע הוי"ו". חז"ל דורשים זאת על אדם אחד שיש בו את שתי המידות: ערום כאדם, עניו כבהמה.

Psalms 36:7 תהילים ל"ו:ז'

צְדִקְתְּךָ כְּהַרְרֵי־אֵל מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'

Thy righteousness is like the mighty mountains; Thy judgments are like the great deep; Man and beast Thou preservest, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

60 בועז אומר לרות להושיט את עציפה: "וימד שש [מידות] שעורים וישת עליה".

Ruth 3:15 רות ג:ט"ו

וַיֹּאמֶר הִבִּי מִטְפָּחַת אֲשֶׁר־עָלֶיךָ וְאֶחָזִיקָה וְנִתְאַחַז בָּהּ וַיִּמָּד שֵׁשׁ־שְׁעוּרִים וַיִּשֶׁת עָלֶיהָ וַיָּבֵא הָעִיר:

And he said: 'Bring the mantle that is upon thee, and hold it'; and she held it; and he measured six measures of barley, and laid it on her; and he went into the city

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

61 הערת קה"ת מפנה לZohar, Emor 37:186 למילים האלה.

Zohar, Emor 37:186 ספר הוהר, אמור ל"ז:קפ"ו

62 "הוא עינה אותך והרעב אותך, והאכיל אותך את המן". פסוק זה פותח את המאמר בפרשת עקב שאליו מפנה אדמו"ר הזקן בעניין "החיה הגדולה".

Deuteronomy 8:3 דברים ח:ג

וַיַּעֲנֶה וַיִּרְעַבְךָ וַיֹּאכְלֶךָ אֶת־הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא־יָדַעְתָּ וְלֹא יָדְעוּן אֲבֹתֶיךָ לְמַעַן הוֹדִיעָךָ כִּי לֹא עַל־הַלֶּחֶם לִבְדּוֹ יְחִיָּה הָאָדָם כִּי עַל־כָּל־מוֹצֵא פִּי־הִי יְחִיָּה הָאָדָם:

And He afflicted thee, and suffered thee to hunger, and fed thee with manna, which thou knewest not, neither did thy fathers know; that He might make thee know that man doth not live by bread only, but by every thing that proceedeth out of the mouth of the L-RD doth man live

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

63 על קנייתו של הנביא "כור שעורים ולתך שעורים", אומרת הגמרא שאלו הם ארבעים וחמישה הצדיקים שבזכותם העולם מתקיים. גם כאן הצדיקים מכונים "שעורים".

Chullin 92a:19 חולין צ"ב א:י"ט

חומר שעורים ולתך שעורים אלו מ"ה צדיקים שהעולם מתקיים בהם ואיני יודע אם שלשים כאן וט"ו בארץ ישראל ואם שלשים בארץ ישראל וט"ו כאן כשהוא אומר (זכריה יא, יג) ואקחה שלשים הכסף ואשליך אותו בית ה' אל היוצר הוי אומר שלשים בארץ ישראל וט"ו כאן

Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA)

פסוקה 5

64 בדי"ה לך לך

במאמר הפותח את תורה אור על פרשת לך לך, מבאר אדמו"ר הזקן שהה"א שנוספה לשמו של אברהם היא הה"א העליונה, שדרכה מתגלה בחינת עתק בכינה; אדמו"ר הזקן מתייחס אליה כאל בחינה נעלית מאוד.

הערת קה"ת

תו"א ר"פ לך לך.

65 וסביביו נשערה מאד

"אלקינו בא ולא יחריש; אש תאכל לפניו, וסביביו נשערה מאוד". הגמרא דורשת את המילה "נשערה" מלשון "שערה", כלומר שערה אחת.

Psalms 50:3 תהילים נ:ג

יְבֹא אֱלֹקֵינוּ וְאֵלֵינוּ יִחַרְשׁ אֵשׁ לִפְנֵינוּ תֹאכַל וְסָבִיבּוֹ נִשְׁעָרָה מְאֹד:

Our G-d cometh, and doth not keep silence; a fire devoureth before Him, And round about Him it stormeth mightily

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נ, ג.

66 רבי אבא: "וסביביו נשערה מאוד" מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם הקרובים אליו כחוש השערה. אדמו"ר הזקן קושר את המילה "שעורים" למילה זו.

Yevamot 121b:8 יבמות קכ"א ב:ח'

אמר רבי אבא: אף על פי כן מת בנו בצמא, שנאמר: "וסביביו נשערה מאד", מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוש השערה. רבי

הַנִּינֵא אָמַר, מִהֲכָא: "אֵל נַעֲרָץ בְּסוּד קְדוּשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבֵיו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

67 ס"פ בתרא דיבמות

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

קכא, ב. [כ].

פסוקה 6

68 קווצותיו תלתלים

"ראשו כתם פז, קווצותיו תלתלים" — שחורות כעורב. הלכות התורה שבעל פה נמשלו לתלתלי השיער האלה.

Song of Songs 5:11 שיר השירים ה:י"א

רֹאשׁוֹ כְּתָם פֶּז קוֹצוֹתָיו תִּלְתָּלִים שְׁחֹרוֹת כְּעוֹרֵב:

His head is as the most fine gold, His locks are curled, And black as a raven

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

שה"ש ה, יא.

69 ספ"ק דחגיגה

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

י, א-ב. יא, א. [כ].

70 כהררים התלויים בשערה

המשנה: הלכות שבת, חגיגה ומעילה הן כהררים התלויים בשערה, משום שיש להן מעט מקרא והרבה הלכות.

Chagigah 10a:5 חגיגה י"א:ה'

הַלְכוֹת שַׁבָּת, חֲגִיגוֹת וְהַמְעִילוֹת — הָרִי הֵם כְּהָרִים הַתְּלוּיִן בְּשַׁעְרָה, שֶׁהֵן מִקְרָא מוֹעֵשׂ וְהַלְכוֹת מְרֻבּוֹת. הַדִּינִין וְהַעֲבֻדוֹת הַשְּׁחֵרוֹת וְהַטְּמְאוֹת וְעֲרִיּוֹת — יֵשׁ לָהֶן עַל מֶה שִׁיִּסְמְכוּ, וְהֵן הֵן גּוֹפֵי תוֹרָה.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

71 בדי"ה האזינו השמים

שם "שעירים" הם הגשם הדק ביותר, דק כשערות, שממנו צומח הדשא, ואילו הטיפות הגדולות יותר (רביבים) מצמיחות את העשב. כך גם בתורה, שנמשלה לגשם: המשניות, שהן הלכות ברורות וחטוכות, הן "שעירים". כשם ששערה נמשכת מן המוח, כך הפרטים הרבים של ההלכות נמשכים מחכמה העליונה — "קווצותיו תלתלים", ערמות על גבי ערמות של הלכות; "ושער ראשו כעמר נקא". לעומת זאת, העיון העמוק יותר שבתלמוד הוא "רביבים".

הערת קה"ת

לקו"ת האזינו עו, ד.

72 כשעירים עלי דשא

"יערוף כמטר לקחי, תזל כטל אמרתי, כשעירים עלי דשא וכרכיבים עלי עשב". במאמר על "האזינו השמים" מבוארים ה"שעירים" כרמז להלכות המשנה, דקות כשערות.

Deuteronomy 32:2 דברים ל"ב:ב'

יַעֲרֹף כַּמָּטֵר לִקְחִי תִזַּל כְּטַל אֲמַרְתִּי כְּשַׁעִירִים עַל־יֵדְשָׁא וְכַרְכִּיבִים עַל־עֵשֶׂב:

My doctrine shall drop as the rain, My speech shall distil as the dew; As the small rain upon the tender grass, And as the showers upon the herb

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

73 והניף את העומר

"והניף את העומר לפני ה' לרצונכם, ממחרת השבת יניפנו הכהן". הנפת עומר השעורים היא ההעלאה שהאדמו"ר הזקן מתאר.

Leviticus 23:11 ויקרא כ"ג:י"א

והניף את העומר לפני ה' לרצונכם ממחרת השבת יניפנו הכהן:

And he shall wave the sheaf before the L-RD, to be accepted for you; on the morrow after the sabbath the priest shall wave it

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כג, יא.

7 פסוק

74 ושער רישי כעמר נקא

דניאל רואה את עתיק יומין: "לבושו היה לבן כשלג, ושער ראשו כצמר נקי (עמר נקא)". המילה "עמר", צמר, נכתבת כמו "עומר".

Daniel 7:9 דניאל ז:ט

הוזה הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב לבושה כהלג חור ושער ראשה כעמר נקא כרסיה שבכין דינור גלגלוי נור דלק:

I beheld Till thrones were placed, And one that was ancient of days did sit: His raiment was as white snow, And the hair of his head like pure wool; His throne was fiery flames, and the wheels thereof burning fire

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

דניאל ז, ט.

75 עמר לגלגלת

"לקטו ממנו איש לפי אכלו, עומר לגלגלת". אדמו"ר הזקן מצטט את דברי האריז"ל על פסוק זה בפרשת בשלח.

Exodus 16:16 שמות ט"ז:ט"ז

זה הדבר אשר צוה ה' לקטו ממנו איש לפי אכלו עמר לגלגלת מספר נפשותיכם איש לאשר באהלו תקחו:

This is the thing which the L-RD hath commanded: Gather ye of it every man according to his eating; an omer a head, according to the number of your persons, shall ye take it, 'every man for them that are in his tent

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

76 וספרתם לכם . . חמשים יום

המילים כאן מצטטות את Leviticus 23:15. הקטע מופיע למטה.

Leviticus 23:15 ויקרא כ"ג:ט"ו

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הכיאתם את העומר התנופה שבע שבתות תמיימת תהיינה:

And ye shall count unto you from the morrow after the day of rest, from the day that ye brought the sheaf of the waving; seven weeks shall there be complete

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

ויקרא כג, טו-טז.

77 וספרתם לכם כו' חמשים יום

"וספרתם לכם ממחרת השבת... עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום". הספירה מתקדמת לקראת היום החמישים.

Leviticus 23:15-16 ויקרא כ"ג:ט"ו-ט"ז

וספרתם לכם ממחרת השבת מיום הכיאתם את העומר התנופה שבע שבתות תמיימת תהיינה: עד ממחרת השבת השביעית תספרו חמשים יום והקרבתם מנחה חדשה לה'

And ye shall count unto you from the morrow after the day of rest, from the day that ye brought the sheaf of the waving; seven weeks shall there be complete; even unto the morrow after the seventh week shall ye number fifty days; and ye shall present a new meal-offering unto the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 פסוק

78 ואהבת את

"ואהבת את הוי" אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך". פסוק זה פותח את המאמר בפרשת ואתחנן, שאליו מתייחס אדמו"ר הזקן.

Deuteronomy 6:5 דברים ו:ה

ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך:

And thou shalt love the L-RD thy G-d with all thy heart, and with all thy soul, and with all thy might

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

9 פסוק

79 בד"ה והדרת פני זקן

שם מוסבר ש"זקן" הוא מי שקנה חכמה: מי שהתורה שמורה בזיכרונו וחוקה בלבו תמיד, כך שהקב"ה שוכן בתוכו גם כשהוא עוסק בענייני העולם, שכן התורה והקב"ה הם דבר אחד.

הערת קה"ת

לעיל פי' קדושים ל, ד.

80 והדרת פני זקן

"מפני שיבה תקום והדרת פני זקן": זקן הוא מי שקנה חכמה, חכמת התורה.

Leviticus 19:32 ויקרא י"ט:ל"ב

מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוקיך אני Havayah

Thou shalt rise up before the hoary head, and honour the face of the old man, and thou shalt fear thy G-d: I am the L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

81 בד"ה ולא תשבית מלח

שם מוסיף אדמו"ר הזקן את מה שנותר בלתי מבואר בתנאי: אפילו חכמה, הראשונה מבין עשר כוחות הנפש, אינה אלא כלי לעצמות הנפש, כשם שהמוח הגשמי הוא כלי לשכל; שהרי השכל משתנה — לעיתים הוא צלול ולעיתים לא — ולכן אינו עצמות הנפש.

הערת קה"ת

ולעיל פי' ויקרא ד, ב.

82 ולא תשבית מלח

"ולא תשבית מלח ברית אלקיך מעל מנחתך". בפסוק זה נפתח המאמר בלקוטי תורה, ויקרא, המצוטט כאן.

Leviticus 2:13 ויקרא ב':יג

וְכָל־קֶרְבֶּן מִנְחָתְךָ בַּמֶּלַח וְלֹא תִשְׁבִּית מִלַּח בְּרִית אֱלֹקֶיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל־קֶרְבֶּנְךָ תִּקְרִיב מִלַּח:

And every meal-offering of thine shalt thou season with salt; neither shalt thou suffer the salt of the covenant of thy G-d to be lacking from thy meal-offering; with all thy offerings thou shalt offer salt

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 10

83 שנים עשר בקר והים עליהם

הכיוור הגדול שבמקדש, ה"ים", עמד על שנים־עשר בקר: שלושה פונים צפונה, שלושה פונים מערבה, שלושה פונים דרומה ושלושה פונים מזרחה, והים עליהם מלמעלה". הבקר מסמלים את ה"בהמה", והים שמעליהם — את האור המקיף.

I Kings 7:25 מלכים א' ז':כה

עִמַּד עַל־שְׁנֵי עֶשֶׂר בָּקָר שְׁלֹשָׁה פָּנִים צָפוֹנָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים יָמָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים נֹגֶבָה וְשְׁלֹשָׁה פָּנִים מִזְרָחָה וְהָיָם עֲלֵיהֶם מִלְמַעְלָה וְכָל־אֲחֵרֵיהֶם בְּיָתָהּ:

It stood upon twelve oxen, three looking toward the north, and three looking toward the west, and three looking toward the east; and the sea was set upon them above, and all their hinder parts were inward

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

מלכים-א ז', כה.

84 בדיה מי מנה

שם מסביר אדמו"ר הזקן שמכיוון שה"ים" עומד למעלה, במרחק, שנים עשר הבקר שמתחתיו הם בחינת פירוד והתחלקות לשנים עשר; שהרי התהוות יש מאין באה ממלכותו של ה', הנעלית מן העולמות.

הערת קה"ת

לקו"ת בלק סח, א.

85 מי מנה

"מי מנה עפר יעקב, ומספר את רובע ישראל?" הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה, בלק, המצוטט כאן.

Numbers 23:10 במדבר כ"ג:י

מִי מִנָּה עֶפְר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת־רֹבַע יִשְׂרָאֵל תָּמַת נַפְשִׁי מוֹת יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶי אַחֲרֵיתִי כְּמֵהוּ:

Who hath counted the dust of Jacob, Or numbered the stock of Israel? Let me die the death of the righteous, And let mine end be like his

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

86 ומותר האדם מן הבהמה אין

"...ויתרון האדם מן הבהמה — אין, כי הכול הבל". בפשטות, "אין" פירושו "לא כלום"; אדמו"ר הזקן מפרש אותו להלן כ"אין" — חכמה.

Ecclesiastes 3:19 קהלת ג':יט

כִּי מִקְרָה כְּנִי־הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהֵמָה וּמִקְרָה אֶחָד לָהֶם כְּמוֹת זֶה כֵּן מוֹת זֶה וְרוּחַ אֶחָד לְכָל וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אֵין כִּי הִכָּל הֶבֶל:

For that which befalleth the sons of men befalleth beasts; even one thing befalleth them; as the one dieth, so dieth the other; yea, they have all one breath; so that man hath no pre-eminence above a beast; for all is vanity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

87 בדיה ואכלתם אכול

אדמו"ר הזקן מפנה למאמר זה להרחבה בעניין ה"בהמה" וה"אריה". בעמוד המצוין מדובר בברכה הכפולה, "אכול תאכלו" ו"ועמי לא יבושו לעולם"; המאמר גם מסביר שהמלאכים נחשבים "בהמות" ביחס לנשמות, ומדבר על ה"אריה" שאוכל את הקרבנות.

הערת קה"ת

לקו"ת צו ז, ד.

88 ואכלתם אכול

"ואכלתם אכול ושבעו, והללתם את שם הוי' אלקיכם". הפסוק פותח את המאמר בלקוטי תורה, צו, שאליו מפנה אדמו"ר הזקן.

Joel 2:26 יואל ב':כ"ו

וְאָכַלְתֶּם אֶכּוֹל וְשָׁבַעְתֶּם וְהִלַּלְתֶּם אֶת־שֵׁם ה' אֱלֹקֵיכֶם אֲשֶׁר־עָשָׂה עִמָּכֶם לְהַפְלִיא וְלֹא־יִבְשׁוּ עַמִּי לְעוֹלָם:

And ye shall eat in plenty and be satisfied, and shall praise the name of the L-RD your G-d, that hath dealt wondrously with you; and My people shall never be ashamed

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 11

89 בדיה והניף הכהן

שם מבאר אדמו"ר הזקן שיעקב הפריד את הכבשים ממקורם, הכשבים, והורידם לעולם הפירוד; בשבועות הכהן מניף את הכבשים כלפי מעלה, אל שורשם, הכשבים, כדי שיתבטלו ויתאחדו עם אור אין סוף עצמו, יחד עם שתי הלחם, הרומזות לתורה שבכתב ולתורה שבעל פה.

הערת קה"ת

לקו"ת אמור לו, ב.

90 והניף הכהן אותם

"והניף אותם הכהן על לחם הביכורים תנופה לפני ה', על שני כבשים". הלחמים והכבשים הונפו יחד.

Leviticus 23:20 ויקרא כ"ג:כ

וְהִנִּיף הַכֹּהֵן אֹתָם עַל לֶחֶם הַבִּכּוּרִים תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' ה' עַל־שְׁנֵי כִבָּשִׁים קֹדֶשׁ יִהְיוּ לַה' לִכְהֵן:

And the priest shall wave them with the bread of the first-fruits for a wave-offering before the L-RD, with the two lambs; they shall be holy to the L-RD for the priest

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

91 אדם ובהמה תושיע הוי'

"אדם ובהמה תושיע ה'": יש לקרוא זאת על מי שהוא שניהם — חכם כאדם

ובטל כבהמה.

Psalms 36:7 תהילים ל"ו:

צְדִיקָתְךָ כְּהַרְיָאֵל מְשַׁפְּטִיךָ תְהוֹם רֶבֶה אָדָם וּבְהֵמָה תוֹשִׁיעַ ה'

Thy righteousness is like the mighty mountains; Thy judgments are like the great deep; Man and beast Thou preserve.
vest, O L-RD

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

פסוקה 12

92 ויהי לי שור וחמור

המסר של יעקב לעשיו: "ויש לי שור וחמור, צאן ועבדים ושפחות".

Genesis 32:6 בראשית ל"ב:

וַיְהִי־לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשֹׁפְחָה וְאֲשָׁלָחָה לְהַגִּיד לְאֹדְנִי לְמִצְרָיִם
בְּעֵינַיִךְ:

And I have oxen, and asses and flocks, and men-servants and maid-servants; and I have sent to tell my lord, that I may find favour in thy sight

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

93 חמור זה מלך המשיח

חז"ל אומרים: "שור" הוא זה שנמשח למלחמה, ו"חמור" הוא מלך המשיח, כמו שנאמר: "עני ורוכב על חמור".

Bereshit Rabbah 75:6 בראשית רבה ע"ה:

ויהי לי שור וחמור וגו' ר' יהודה ור' נחמיה, ורבנן, ר' יהודה אומר: משור אחד יצאו שוורים הרבה, ומחמור אחד יצאו חמורים הרבה. ר' נחמיה אומר: לישנהון דברייא היא חמורתא גמלתא. רבנן אמרי: שור זה משוח מלחמה, שנאמר (דברים לג): בכור שורו הדר לו. חמור, זה מלך המשיח, שנאמר (זכריה ט): עני ורוכב על חמור וגו'. צאן, אלו ישראל שנאמר (יחזקאל לד): ואתנה צאני צאן מרעיתי ועבד ושפחה. (תהלים קכג): הנה כעיני עבדים אל יד אדוניהם. (שם) חננו ה' חננו כי רב שבענו בו:

I have oxen and donkeys and flocks and slaves and maid-servants, and I have sent to tell my lord, that I may find favor in your eyes" (Genesis 32:6). "I have oxen [shor] and donkeys [vahamor]..."and Ḥamor are singular nouns used to connote numerous oxen and donkeys. - Rabbi Yehuda, Rabbi Neḥemya, and the Rabbis, Rabbi Yehuda says: From one ox, many oxen emerged; from one donkey, many donkeys emerged. Rabbi Neḥemya said: In people's vernacular they say ox, camel. The Rabbis say: "Shor" - that is the one ... anointed

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

94 יששכר חמור גרם

ברכת יעקב: "יששכר חמור גרם רובץ בין המשפטים".

Genesis 49:14 בראשית מ"ט:

יִשְׁשַׁכָּר חֲמֹר גָּרַם רֹבֵץ בֵּין הַמִּשְׁפָּטִים:

Issachar is a large-boned ass, Couching down between the sheep-folds

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

בראשית מט, יד.

95 יששכר חמור גרם

פירוש נוסף ל"ויש לי שור וחמור": השור הוא יוסף והחמור הוא יששכר, כמו שנאמר: "יששכר חמור גרם"; ובני יששכר יודעים מה הקדוש ברוך הוא עושה בעולמו.

Bereshit Rabbah 75:12 בראשית רבה ע"ה:

דבר אחר: ויהי לי שור וחמור שור, זה יוסף, שנאמר (דברים לג): בכור שורו הדר לו. חמור, זה יששכר, דכתיב (בראשית מט): יששכר חמור גרם. וכן בנו של יוסף, עומד לכלות את עמלק, שנאמר (שמות יז): ויחלוש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. ובניו של יששכר יודעין מה הקב"ה עושה בעולמו, שנאמר (ד"ה א יב): ומבני יששכר יודעי בינה לעתים, לדעת מה יעשה ישראל ראשיהם מאתים. וצאן, אלו ישראל, שנאמר (יחזקאל לד): ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם. ועבד, זה דוד, שנאמר (תהלים קטז): אני עבדך בן אמתך. ושפחה, ...

Another matter, "I have oxen [shor], and donkeys [vahamor]" (Genesis 32:6). Shor - this is Joseph, as it is stated: "A firstborn bull [shoro] is his majesty" (Deuteronomy 33:17). Vahamor - this is Issachar, as it is written: "Issachar is a strong-boned donkey [hamor] (Genesis 49:14). Joseph's grandson is destined to eradicate Amalek, as it is stated: "Joshua weakened Amalek and its people by sword" (Exodus 17:13). Issachar's descendants know what the Holy One blessed be He does in His world, as it is stated: "From the children of Issachar

Daat Bereshit Rabbah (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

96 רפ"ה דשבת

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

נא, ב. [כ].

לוי שלח כסף לקנות חמור לובי, ובמקומו שלחו לו שעורים, כדי ללמוד שפסיעתו של החמור נובעת מן השעורים.

Shabbat 51b:11 שבת נ"א ב:י"א

לוי שדר זוזי לבי חזאי למיזבן לקה חמרא לוכא. צרו שדרו לקה שער, למימר דניגרי דחמרא שער.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

98 דע מאין באת

ההערה מפנה לשתי שיחות של הרבי על לשון המשנה הזאת: "דע מאין באת".

הערת קה"ת

אבות רפ"ג. ראה לקו"ש ח"ד ע' 1204. לקו"ש ח"ו ע' 336.

99 דע מאין באת

עקביא בן מהללאל אומר: הסתכל בשלושה דברים: דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתת דין וחשבון. אדמו"ר חזקן מפרש את המילה "מאין" — "מאין", כלומר מן האין.

Pirkei Avot 3:1 משנה אבות ג:א

עקביא בן מהללאל אומר, הסתכל בשלושה דברים ואי אתה בא לידי עברה. דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתת דין וחשבון. מאין באת, משפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד לתת דין וחשבון, לפני מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא:

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

103 והחכמה מאין תמצא

"והחכמה, מאין תמצא, ואי זה מקום בינה?" אדמו"ר הזקן דורש זאת כך:
החכמה באה מן האין.

Job 28:12 איוב כ"ח:י"ב

והחכמה מאין תמצא ואי זה מקום בינה:

But wisdom, where shall it be found? And where is the place
?of understanding

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב כח, יב.

104 בראשית . . נמי מאמר הוא

הגמרא מונה את "בראשית" כאחד מעשרת המאמרות שבהם נברא העולם,
אף שאין בו המילים "ויאמר", שכן "בדבר הוי' שמים נעשו". אם חכמה,
"בראשית", היא מאמר, הרי היא נשימה.

Rosh Hashanah 32a:19-20 ראש השנה ל"ב א:י"ט-כ

"ויאמר" דבראשית תשעה הו! "בראשית" נמי מאמר הוא, דכתיב:
"בדבר ה' שמים נעשו". רבי יוחנן בן נורי אומר: אם אומר שלש שלש
מבולן — יצא. איבעיא להו, היכי קתני: שלש מן התורה, שלש מן
הנביאים, ושלש מן הכתובים — דהו תשע, ואיכא בינייהו תדא, או
דלמא: אחד מן התורה, ואחד מן הנביאים, ואחד מן הכתובים — דהויין
להו שלש, ואיכא בינייהו טובא?

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

ר"ה לב, א. ושי"ג.

105 ועיין בקה"ר

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת

פ"ג, כה.

פסוק 13

106 ששלמה אמר שבעה הבלים נגד שבעת ימי בראשית

רבי יהודה בן רבי סימון: שבעת ההבלים שאמר קהלת מקבילים לשבעת ימי
הבריאה.

Kohelet Rabbah 1:2 קהלת רבה א:ב

... הָדָא דְתִימְרָא בְּעִמְיָא הָאֲרָץ, אֲכַל בְּכַנִּי תוֹרָה כְּתִיב (מלכים א א, א):
וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד זָקַן, אִף עַל פִּי שְׁהוּא זָקַן, מֶלֶךְ. רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי סִימֹן
אָמַר: שְׁבַע הַבָּלִים שֶׁאָמַר קֹהֶלֶת כְּנֶגֶד שְׁבַע יָמֵי בְּרֵאשִׁית, בְּרֵאשִׁית
(בראשית א, א): בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ, וּכְתִיב
(ישעיה נא, ו): פִּי שָׁמַיִם כְּעָשָׂן נִמְלָחוּ. בְּשָׁנִי, יְהִי רִקְיעַ, וּכְתִיב (ישעיה
לד, ד): וְנָגְלוּ כִסְפֵּר הַשָּׁמַיִם. בְּשָׁלִישִׁי, יִקְוּ הַיָּמִים, וּכְתִיב (ישעיה יא,
טו): וְהִחְרִים ה' אֶת לְשׁוֹן יָם מִצְרָיִם. בְּרַבִּיעִי, יְהִי מָאֲרֵת, ...

Vanity of vanities, said Kohelet; vanity of vanities, every-
"thing is vanity" (Ecclesiastes 1:2). "Vanity of vanities [havel
havalim]" - Rabbi Huna said in the name of Rabbi Aḥa:
David made a statement and did not explain it, but his son
Solomon explained it. Solomon made a statement and did
not explain it, but his father David explained it. David said:
"Man is like hevel" (Psalms 144:4); to what hevel [is man

Akabyah ben Mahalalel said: mark well three things and you
will not come into the power of sin: know from where you
come, and where you are going, and before whom you are
destined to give an account and reckoning. From where do
you come? From a putrid drop. Where are you going? To a
place of dust, of worm and of maggot. Before whom you are
destined to give an account and reckoning? Before the King
.of the kings of kings, the Holy One, blessed be He

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

100 ומותר האדם מן הבהמה אין

"...ויתרון האדם מן הבהמה אין, כי הכול הבל". אדמו"ר הזקן מפרש את
המילה "אין" כחכמה, ואת "הבל" כמשמעות של נשימה: אפילו החכמה היא
הבל לפני ה'.

Ecclesiastes 3:19 קהלת ג:י"ט

כִּי מִקְרָה כְּנִי־הָאָדָם וּמִקְרָה הַבְּהֵמָה וּמִקְרָה אֶחָד לָהֶם כְּמוֹת זֶה כֵּן מוֹת
זֶה וְרוּחַ אֶחָד לָכֹל וּמוֹתֵר הָאָדָם מִן־הַבְּהֵמָה אֵין כִּי הֵכֵל הֶבֶל:

For that which befalleth the sons of men befalleth beasts;
even one thing befalleth them; as the one dieth, so dieth the
other; yea, they have all one breath; so that man hath no
pre-eminence above a beast; for all is vanity

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

101 ומותר האדם מן הבהמה אין

קהלת רבה שואל על הפסוק הזה: "מהו אין?", ומשיב שה' נתן לאדם דברים
שאינן לבהמה, כגון כיוסיו וקבורה, כדי שלא יהיה מבוזה כמו בהמה.

Kohelet Rabbah 3:19:1 קהלת רבה ג:י"ט:א

... וּבִיּוֹם הַשְּׁמִינִי יְמוּל בָּשָׂר עָרְלָתוֹ, לֹא כֹה גִזְרָתִי עַל הַבְּהֵמָה, שֶׁנֶּאֱמַר
(ויקרא כב, כו): וּמִיּוֹם הַשְּׁמִינִי וְהִלָּאָה יִרְצָה לְקַרְבַּן אִשָּׁה לֹהֵי. וּמוֹתֵר
הָאָדָם מִן הַבְּהֵמָה אֵין כִּי הֵכֵל הֶבֶל. מִהוּ אֵין, רַב נִחְמָן בְּרַבִּי יִצְחָק אָמַר
עָשָׂה לוֹ גּוֹי לְתַחֲתִיתוֹ, שְׁלֹא יִהְיֶה מִתְבַּזֶּה בַּבְּהֵמָה. רַבִּי יֵנָאי וְרַבִּי יוֹדִן,
חָד אָמַר עָשָׂה לוֹ מִנְעוּל וְאַפּוֹפְרִין כְּפּוֹי עָלָיו שְׁלֹא יִהְיֶה מִתְבַּזֶּה בַּבְּהֵמָה,
וְחָד אָמַר עָשָׂה לוֹ כִּסְתוֹת לְתַחֲתִיתוֹ שְׁלֹא יִהְיֶה מִצְטָעַר בְּשַׁעַת יִשְׁכָּתוֹ.
רַבִּי לִוִּי וְרַבִּי אָמִי, חָד אָמַר ...

For the fate of the sons of man and the fate of the animal,
there is one fate for them; like the death of this one, so is the
death of that one, and there is one spirit for all. The superi-
ority of man over animal is non-existent, as everything is
vanity" (Ecclesiastes 3:19). "For the fate of the sons of man
and the fate of the animal" - is it not just like the fate of man,
... so is the fate of the animal? The Holy One blessed be

Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY)

102 ויפח באפיו

"והווי אלקים יצר את האדם עפר מן האדמה, ויפח באפיו נשמת חיים".
אדמו"ר הזקן מפנה לדברי רבנו בחיי על פסוק זה, העוסק בנשמה שנפח
באדם, בהקשר ליתרונו של האדם על בעל החיים.

Genesis 2:7 בראשית ב:ז

וַיִּצְרֵה ה' אֱלֹהִים אֶת־הָאָדָם עָפָר מִן־הָאֲדָמָה וַיִּפֹּחַ בְּאַפּוֹ נִשְׁמַת חַיִּים
וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה:

Then the L-RD G-d formed man of the dust of the ground,
and breathed into his nostrils the breath of life; and man be-
came a living soul

compared]? If it is to the hevel [heat] of an oven, it has significance. If it is to the
Midrash Rabbah -- TE (Public Domain) • The Sefaria Midrash Rabbah, 2022
(CC-BY)

107 מה ה"א כשאדם מוציאה מתוך פיו אין בה לא ריחוש שפתים ולא

חריצת לשון

העולם הזה נברא באות ה"א: כשם שהאות ה"א, כשהאדם מוציא אותה מפיו, אינה מצריכה תנועת שפתיים או פעולה של הלשון, כך הקדוש ברוך הוא ברא את עולמו בלי טרחה ובלי מאמץ.

Midrash Tehillim 62:1 מדרש תהילים ס"ב:א

... והעולם הבא נברא ביו"ד. לפיכך כי ביה ה' צור עולמים. ולמה נברא העולם הזה בה"א. מה ה"א כשאדם מוציאה מתוך פיו אין בה לא ריחוש שפתים ולא חריצת לשון. כך בלא עמל ובלא יגיעה ברא הקב"ה את עולמו. שנאמר (תהלים לג ו) בדבר ה' שמים נעשו. (ישעיה כו ה) כי השח יושבי מרום. ואחר כך תרמסנה רגל. ואחר כך (מיכה ד יג) קומי ודושי בת ציון. כך אמר הקב"ה לישראל גואל אני אתכם אלא שתטרחו. ועל מה אני מטריח אתכם על ידותון. על הדתות ועל הדיינין שאני עושה לכם. ...

OYW (Public Domain)

108 אתא קלילא

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אקדמות. [כ].

109 גם הבל מילוי שם ס"ג

ההערה מפנה את הקורא למאורי אור, בערך האות ה"א, בעניין הבל כמילוי של שם ס"ג.

הערת קה"ת

ראה מאורי אות ה' סעיף ב': "הבל גימט' ל"ז מילוי ס"ג כי פה גימט' ס"ג וכ"ב אתון שבו והבל היוצא ממנו הוא ל"ז" — אוה"ת ויקרא-א ע' רפא. ביאה"ז להצ"צ כרך-ב ע' תתעט, ועי' תתצט.

פסוקה 14

110 ולאן אתה הולך

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות רפ"ג.

111 ולאן אתה הולך

"דע מאין באת ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתת דין וחשבון". אדמו"ר הזקן מפרש ש"לאן" מציין מקום, ו"מי" מציין את מדרגת מי.

Pirkei Avot 3:1 משנה אבות ג:א

עקביא בן מהללאל אומר, הסתפל בשלשה דברים ואי אתה בא ליד עברה. דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד לתת דין וחשבון. מאין באת, משפה סרוחה, ולאן אתה הולך, למקום עפר רמה ותולעה. ולפני מי אתה עתיד לתת דין וחשבון, לפני מלך המלכים הקדוש ברוך הוא:

Akabyah ben Mahalalel said: mark well three things and you will not come into the power of sin: know from where you come, and where you are going, and before whom you are destined to give an account and reckoning. From where do

you come? From a putrid drop. Where are you going? To a place of dust, of worm and of maggot. Before whom you are destined to give an account and reckoning? Before the King .of the kings of kings, the Holy One, blessed be He

Torat Emet 357 (Public Domain) • Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY)

112 אנה פניך מועדות

הנביא פונה אל החרב: "לאן (אנה) פניך מועדות?" דוגמה לכך ש"אן", שפירושו "היכן", מתייחס למקום.

Ezekiel 21:21 יחזקאל כ"א:כ"א

התאחדי הימני השימי השמילי אנה פניך מועדות:

Go thee one way to the right, or direct thyself to the left; ?whither is thy face set

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
יחזקאל כא, כא.

113 זהו ע"י גילוי אור א"ס

ההערה מציינת ששיחה של הרבי מבארת את הנקודה הזאת: מדוע הגמול לנשמה ששורשה באין ניתן במקום גשמי, באמצעות גילוי אור אין סוף, שלפניו הרוחניות והגשמיות שוות.

הערת קה"ת

ראה לקו"ש ח"י ע' 336 שמבאר זה.

114 ולפני מי אתה עתיד

המראה מקום של קה"ת למילים האלה (ההערה למטה).

הערת קה"ת
אבות שם.

115 מי ברא אלה

"שאו מרום עיניכם וראו: מי ברא אלה?" אדמו"ר הזקן משתמש בפסוק כדי לציין את המדרגה הנקראת מי.

Isaiah 40:26 ישעיהו מ':כ"ו

שאו-מרום עיניכם וראו מי-ברא אלה המוציא במספר צבאם לכלם בשם יקרא מרב אונים ואמץ כח איש לא נעדר:

Lift up your eyes on high, And see: who hath created these? He that bringeth out their host by number, He calleth them all by name; By the greatness of His might, and for that He is strong in power, Not one faileth

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
ישעיה מ, כו.

116 מי יתן והי לבכם זה

"מי יתן והיה לבכם זה להם, ליראה אותי ולשמור את כל מצוותי כל הימים".

Deuteronomy 5:26 דברים ה':כ"ו

מי-יתן והיה לבכם זה להם ליראה אותי ולשמור את-כל-מצוותי כל-הימים למען ייטב להם ולבניהם לעלם:

Oh that they had such a heart as this always, to fear Me, and keep all My commandments, that it might be well with them, and with their children for ever

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת
דברים ה, כו.

117 מי יתן מציון

”מי יתן מציון ישועות ישראל! בשוב ה' שבות עמו, יגל יעקב.”

Psalms 53:7 תהילים נ"ג:ז

מִי־יִתֵּן מִצִּיּוֹן יִשְׁעוֹת יִשְׂרָאֵל בְּשׁוּב אֱלֹקִים שְׁבוֹת עַמּוֹ יִגַּל יַעֲקֹב יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל:

Oh that the salvation of Israel were come out of Zion! When
G-d turneth the captivity of His people, Let Jacob rejoice, let
Israel be glad.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

תהלים נג, ז.

118 מי יתן טהור

”מי יתן טהור מטמא? לא אחד.”

Job 14:4 איוב י"ד:ד

מִי־יִתֵּן טָהוֹר מִטָּמֵא לֹא אֶחָד:

.Who can bring a clean thing out of an unclean? not one

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

הערת קה"ת

איוב יד, ד.

119 מי גילה לבני רו זה

כשישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע", יצאה בת קול ואמרה: "מי גילה לבני
רו זה, שמלאכי השרת משתמשים בו?"

Shabbat 88a:8 שבת פ"ח א:ח'

אמר רבי אלעזר: בשעה שהקדימו ישראל "נעשה" ל"נשמע" יצתה בת
קול ואמרה להן: מי גילה לבני רו זה שמלאכי השרת משתמשים בו?
דכתיב: "פרכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו" —
ברישא "עשי", והדר "לשמע". אמר רבי חמא ברבי חנינא: מאי דכתיב
"כתפוח בעצי היער וגו'" — למה נמשלו ישראל לתפוח, לומר לה: מה
תפוח זה פריו קודם לעליו, אף ישראל הקדימו "נעשה" ל"נשמע".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

הערת קה"ת

שבת פח, א.

על המהדורה

המהדורה הזאת כוללת לשון המאמר, התרגום לעברית של ימינו, הביאורים שלנו וההערות.

The Hebrew text of Likkutei Torah: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

התרגום שלנו לעברית של ימינו, מתוך התרגום האנגלי שלנו מלשון הקודש, בלי הערות קה"ת: CC BY 4.0.

הביאורים שלנו, עם הסקירה, השאלות והעמוד לילדים: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) דרך (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Daat Bereshit Rabbah (Public Domain); The Sefaria Midrash Rabbah, 2022 (CC-BY); The Zohar; London, Soncino Press, 1933 (Public Domain); Tikkunei Zohar - Vocalized (Public Domain); Midrash Rabbah -- TE (Public Domain); Vilna Edition (Public Domain); Wikisource Talmud Bavli (CC-BY-SA); Torat Emet 357 (Public Domain); Mishnah Yomit by Dr. Joshua Kulp (CC-BY); OYW (Public Domain)

המהדורה כולה: CC BY-NC 4.0. מותר להעתיק, להדפיס ולהפיץ בחינם, בציון Kehot Publication Society ו־likuteitorah.com; אסור למכור. [/https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

התרגום לעברית נעשה מהמהדורה האנגלית של likuteitorah.com בעזרת בינה מלאכותית (openai/gpt-6-luna-pro:batch), כשלשון המאמר לצדו לבדיקה. עדיין לא עבר עריכה אנושית. כל דבר חשוב יש לבדוק מול לשון המאמר.

הרבי ביקש ללמוד את מאמרי פרשת השבוע, «הפרשה החסידית», באותו שבוע, מחולקים לשבעת ימיו (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725). למה ללמוד, וברכות הרבי: (Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309) [/likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/](https://likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/)

מיום חגיגי ולא מסחרי. אין כאן מכירה. אין שיוך לקה"ת, ל־Sefaria או לספריית ליובאוויטש. © likuteitorah.com

מתוך [/likuteitorah.com/he/likutei-torah/bechukosai/7/](https://likuteitorah.com/he/likutei-torah/bechukosai/7/)

מוקדש לכבוד

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

אבי הרבי, רבי לוי יצחק